

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
Навчально-науковий інститут управління і адміністрування
Кафедра маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ
завідувач кафедри маркетингу,
менеджменту та публічного
адміністрування

_____

(підпис)

_____

(прізвище та ініціали)

« _____ » _____ 20 ____ року.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття ступіня «Магістр»
зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
на тему: «Подолання корупції як основа ефективного державного
управління»

Виконав : 2-го курсу денної форми навчання групи
студент ПУА-17ма
Вайзнер Дмитро Олександрович

(прізвище, ім'я, по-батькові)

Керівник: Доцент кафедри маркетингу, менеджменту
та публічного адміністрування, к.е.н.,
доцент Карабаза І.А.

(посада, науковий ступень, вчене звання, прізвище та ініціали)

_____

(підпис)

Рецензент:

(посада, науковий ступень, вчене звання, прізвище та ініціали)

_____

(підпис)

Засвідчую, що у дипломній роботі
немає запозичень з праць інших авторів
без відповідних посилань

Студент _____

(підпис)

Кривий Ріг
2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І
ТОРГІВЛІ ІМЕНІ МИХАЙЛА ТУГАН-БАРАНОВСЬКО

Навчально-науковий інститут управління та адміністрування
Кафедра маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Зав. кафедри маркетингу,
менеджменту та публічного
адміністрування

к.е.н., доцент

_____ Приймак Н.С.

“ _____ ” _____ 2018 року

З А В Д А Н Н Я

НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Вайзнера Дмитра Олександровича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Подолання корупції як основа ефективного державного управління

керівник роботи

доцент кафедри маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування,
к.е.н. доцент, Карабаза І.А.

_____ (посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

затверджені наказом ректора ДонНУЕТ від «15» червня 2018 року № 277-с

2. Строк подання студентом роботи 20.12.2018 року _____

3. Вихідні дані до роботи наукова і періодична література з публічного управління та адміністрування, законодавчі та нормативні акти України, данні мережі Internet

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Розділ 1. Теоретичні засади антикорупційної діяльності у сфері публічного управління та адміністрування Розділ 2. Аналіз масштабів корупції в органах державного управління та аналіз ефективності державної антикорупційної політики. Розділ 3. Шляхи подолання корупції для забезпечення ефективного державного управління

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) графіки, таблиці, схеми, рисунки

6. Дата видачі завдання

7. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

8. Календарний план

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір напрямку дослідження, аналіз бази та літературних джерел, визначення об'єкту, предмету та завдань дослідження. Формулювання, обґрунтування та затвердження теми дипломної роботи	до 15.06.2018	
2	Підготовка I розділу дипломної роботи	до 01.11.2018	
3	Підготовка II розділу дипломної роботи	до 19.11.2018	
4	Підготовка III розділу дипломної роботи.	до 3.12.2018	
5	Аналіз та інтерпретація отриманих результатів, оформлення роботи	до 6.12.2018	
6	Представлення роботи на кафедрі для рецензування, отримання рецензій та відгуків	до 20.12.2018	
7	Оформлення презентаційних матеріалів, проходження нормо контролю	до 22.12.2018	
8	Захист дипломної роботи	до 31.12.2018	

Студент _____

(підпис)

Вайзнер Д.О.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____

(підпис)

к.е.н., доцент Карабаза І.А.

(наук. ступ., вч. звання прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Загальна кількість в роботі:

Сторінок 90,   рисунків 15,   таблиць 12,   додатків 2,
графічного матеріалу _____,   використаних джерел 50

- Об'єкт дослідження: заходи подолання корупції
- Предмет дослідження: теорія та методика аналізу заходів подолання корупції в Україні як основи ефективного державного управління
- Мета дослідження: обґрунтування заходів подолання корупції як основи ефективного державного управління
- Методи дослідження: в основі дослідження покладено системний підхід до вивчення аспектів подолання корупції як бази для ефективного державного управління та сталого економічного розвитку країни. Використано такі методи: метод індукції (під час визначення впливу корупції на суспільство); метод аналізу (при виділенні засобів для ефективної боротьби з корупцією); синтезу (при узагальненні основних причин корупції в Україні), метод гіпотез (при визначенні шляхів підтримки ефективного державного управління в Україні).
- Основні результати дослідження: Запропоновані заходи подолання корупції задля ефективного державного управління
- Ключові слова: корупція,   публічне управління та адміністрування, державні службовці, держава

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ	9
1.1 Поняття та види корупції	9
1.2 Засади української антикорупційної політики в сфері публічного адміністрування	15
1.3 Критичний аналіз правових основ запобігання корупції в Україні	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МАСШТАБІВ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	34
2.1 Аналіз масштабів корупції в органах державного управління	34
2.2 Статистичний аналіз покарання за корупційні злочини протягом 2011-2017 рр.	41
2.3 Аналіз ефективності державної антикорупційної політики	53
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	61
3.1 Напрями подолання корупції для забезпечення ефективного державного управління	61
3.2. Обґрунтування пропозицій щодо подолання корупції для забезпечення ефективного державного управління	70
ВИСНОВКИ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84
ДОДАТКИ	87

ВСТУП

Актуальність теми. «Україна – відноситься до тієї групи країн, в яких політична, високорівнева та побутова корупція глибоко укорінилась в різних сферах життя і стала органічним елементом суспільних відносин. Корупція призводить до втрат держави та населення внаслідок неефективного використання бюджетних коштів, низької якості державних послуг, а також посилює невизначеність середовища, у якому функціонують економічні агенти та домогосподарства. Проте, оцінюючи це явище в Україні, неупереджений дослідник стикається з проблемами, оскільки міжнародні рейтинги насамперед вимірюють лише сприйняття корупції, тоді як економічних оцінок втрат від корупції та, відповідно, вирашів від її подолання гостро бракує. Протягом 2014 - 2018 років боротьба з корупцією в Україні була визначена як один із ключових пріоритетів державної політики. Завдяки ряду успішних заходів певний прогрес у подоланні корупції відзначили й міжнародні організації» [12, с.14].

«Загальна конкурентоздатність українського ринку є слабкою через, серед іншого, вибірковість застосування законодавства, погано захищені майнові права та надмірну зарегульованість. У питаннях енергозабезпечення особливе занепокоєння викликає той факт, що Україна надмірно залежить від імпорту для задоволення своїх газових потреб, враховуючи, що її економіка є однією з найбільш енергоємних та неекономічних у регіоні. Усі ці проблеми, якими б серйозними не були вони самі по собі, ускладнюються ще однією, що й потрапила у фокус цього звіту, проблемою, яка має принципове значення, – системною корупцією в державному та приватному секторах. Усе це свідчить про те, що тема дослідження є актуальною» [44, с.18].

«У галузі державного управління проблема корупції в органах публічної влади здебільшого досліджувалася в контексті аналізу нормативно-

правового регулювання діяльності персоналу в системі державної служби (В. Авер'янов, В. Бакуменко, С. Дубенко, М. Мельник, Т. Мотренко, Н. Нижник, В. Олуйко, О. Прохоренко, М. Стрельбицький, В. Щербань та ін.) та ефективності професійної діяльності державних службовців (О. Оболенський, С. Серьогін та ін.). Також здійснюються теоретизація основних понять (М. Бесараб, Ю. Дмитренко, А. Кушніренко, М. Павловський, М.І.Пірен), аналіз динаміки корупційних проявів (І. Авакумов, О. Войцеховський, В. Безчасний, Л. Горілик, М. Грищук, Е. Дмитренко, О. Колотило), особливо в правоохоронній системі України (О. Бантишев, І. Бондаренко, О. Кальман, М. Мельник, М. Погорецький, М. Потєбенько, Б. Романюк, Є. Скулиш та ін.), впливу корупції на соціально-політичні процеси (М. Камлик, О. Маркєєва, Є. Невмержицький)» [1–5; 7–20].

Метою дослідження є обґрунтування заходів подолання корупції як основи ефективного державного управління. Завданнями дипломної роботи є:

- визначити поняття та видів корупції;
- вивчити засад української антикорупційної політики в сфері публічного адміністрування;
- розглянути правові основи запобігання корупції в Україні;
- проаналізувати масштаби корупції в органах державного управління;
- провести статистичний аналіз покарань за корупційні злочини в сфері публічного адміністрування протягом 2011-2017 рр.;
- проаналізувати ефективність державної антикорупційної політики;
- розглянути напрями подолання корупції для забезпечення ефективного державного управління;
- обґрунтувати пропозиції щодо подолання корупції для забезпечення ефективного державного управління.

Об'єктом дослідження є заходи подолання корупції. Предметом є теорія та методика аналізу заходів подолання корупції в Україні як основи

ефективного державного управління.

«В основі дослідження покладено системний підхід до вивчення аспектів подолання корупції як бази для ефективного державного управління та сталого економічного розвитку країни. Використано такі методи: метод індукції (під час визначення впливу корупції на суспільство); метод аналізу (при виділенні засобів для ефективної боротьби з корупцією); синтезу (при узагальненні основних причин корупції в Україні), метод гіпотез (при визначенні шляхів підтримки ефективного державного управління в Україні).» [12, с.14].

Наукова новизна даної магістерської роботи полягає у запропонуванні заходів подолання корупції як основи ефективного державного управління.

Практичне застосування заходів подолання корупції як основи ефективного державного управління надасть можливість підвищити ефективність використання міжнародних ресурсів для підтримки ефективного державного управління в Україні, а динамічний приватний сектор при зменшенні корупційного тиску зможе створювати робочі місця, відповідно забезпечуючи сталий економічний розвиток держави.

Магістерська дипломна робота виконана автором цілком одноосібно, шляхом критичного опрацювання літературних джерел та застосування сучасних методів економічного дослідження при проведенні аналізу та розробки практичних пропозицій, обґрунтуванні та узагальненні їх результатів.

Апробація висновків, рекомендацій і пропозицій автора дипломної роботи відбувалась на базі законодавчих та нормативних актів, а пропозиції й висновки магістерського дослідження були обговорені під час проведення IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Маркетинг і менеджмент в системі національних і світових економічних інтересів».

Магістерська дипломна робота складається зі вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків (2). Загальний обсяг

роботи налічує 91 стор., що містить 13 рис., 12 табл., список використаних джерел з 50 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

1.1 Поняття та види корупції

«Належне управління є надзвичайно важливим для всіх країн світу сьогодні. Коли цього не існує, багато урядів не можуть ефективно надавати публічні послуги; послуги з охорони здоров'я та освіти часто є неякісними; Корупція зберігається як у багатих, так і в бідних країнах, придушення можливостей та зростання. Буде важко скоротити крайню бідність, не кажучи вже про її закінчення, не звертаючи уваги на важливе значення належного врядування» [12, с.14].

«Корупція - це відсутність порядності та чесності (особливо схильність хабарництву); використання посадового становища для отримання вигоди нечесним шляхом» [12, с.17].

«Корупція - це зловживання службовим становищем для особистої вигоди».

«Корупція має багато різновидів: хабарництво, незаконне привласнення товарів і послуг, призначених для суспільного споживання, кумівство (коли при прийомі на роботу перевага віддається членам сім'ї), надання впливу при виробленні законів і правил з метою отримання особистої вигоди - все це поширені приклади правопорушень і посадових злочинів. Наприклад, корупція впливає на якість надання послуг, коли працівники міліції вимагають хабара для виконання своїх безпосередніх обов'язків. Корупція могла б несправедливо визначити переможців урядових

контрактів, нагороджуючи друзів або родичів державних службовців. Або це може вплинути на більш принципові проблеми роботи інституцій - це форма корупції, яка часто є найдорожчою з точки зору загальних економічних наслідків. Важливою є кожна з цих форм, і боротьба з ними є основою для досягнення прогресу та сталого зміни» [31, с.21].

Згідно з оцінками Світового банку, щорічно в світі марнотратно витрачається один трильйон доларів. Корупція призводить до зменшення багатства країни і зниження рівня життя.

Корупція надає на вас вплив, навіть якщо ви не стикаєтеся з нею безпосередньо (рис. 1.1).

Рисунок 1.1 – Вплив корупції на розвиток країни

Джерело: складено автором на основі [8, с.12].

«Згідно з дослідженням, коли країни ведуть боротьбу з корупцією, державні доходи в довгостроковій перспективі зростають в чотири рази. При

зниженні корупції бізнес може розвиватися на три відсотки швидше, а рівень дитячої смертності може знизитися на цілих 75% [12, с.14].

Рисунок 1.2 – Причини зростання корупції у суспільстві

Джерело: складено автором на основі [18, с.50].

Тому коли виникає бажання дати хабар чиновнику, щоб отримати щось цінне особисто для себе (наприклад, провести телефон), слід мати на увазі, що дача хабара сприяє зростанню корупції в країні.

Складність феномену корупції призводить до того, що будь-які спроби дати йому просте визначення лишаються безрезультатними. Здавалося б, доброю базою для цього могло б стати елементарне твердження, що корупція є відхиленням від певних стандартів поведінки [42, с.51].

Поняття корупції, як правило, суб'єктивне і нерозривно пов'язане з особистими цінностями та морально-етичними нормами. Більше того, такі

уявлення, будучи суб'єктивними переконаннями, що переважно служать на користь власних інтересів, не повністю збігаються з ustalеними правовими визначеннями протиправної поведінки. Щонайбільше, розуміння корупції з погляду громадян може лише допомогти дати приблизне визначення поведінки, що вважається прийнятною в суспільстві, або такої, що засуджується. Більше того, при створенні практично застосовних механізмів будь-які суттєві відмінності між правовим визначенням корупції та її загальноприйнятим розумінням можуть негативно позначитись на застосуванні законів або реалізації інших заходів, спрямованих на зміну такої поведінки» [24, с.14].

«Попри відсутність універсально прийнятого правового визначення, термін корупції означає певну форму зловживання службовими повноваженнями заради особистого зиску. Формулювання, запропоновані Конвенцією ООН проти корупції та Цивільною конвенцією про боротьбу з корупцією Ради Європи (до яких приєдналась Україна), відповідають такому широкому визначенню, хоча й викладені з різним ступенем деталізації. Наприклад, за визначенням статті 15 Конвенції ООН проти корупції, корупція – це: обіцянка, пропозиція або надання державній посадовій особі, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи або іншої фізичної чи юридичної особи, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій під час виконання своїх службових обов'язків» [12, с.14].

«Попри відсутність універсально прийнятого правового визначення, термін корупції, як правило, означає певну форму зловживання службовими повноваженнями заради особистого зиску. Формулювання, запропоновані Конвенцією ООН проти корупції та Цивільною конвенцією про боротьбу з корупцією Ради Європи (до яких приєдналась Україна), відповідають такому широкому визначенню, хоча й викладені з різним ступенем деталізації» [12, с.14].

«Наприклад, за визначенням статті 15 Конвенції ООН проти корупції, корупція – це: обіцянка, пропозиція або надання державній посадовій особі, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи або іншої фізичної чи юридичної особи, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій під час виконання своїх службових обов'язків.

Західний дослідник корупції С. Алатас розрізняє два види корупції, виходячи зі специфіки взаємодії, що включає критерій добровільності:

- добровільної взаємодії (трансактивна корупція), заснована на добровільнім і взаємовигіднім співробітництві;
- примусової взаємодії (екстортивна корупція) заснована на вимаганні, погрозах і примусі» [26, с.84].

«За критерієм диференціації корупцію можливо поділити на:

- Горизонтальну - корупційне взаємодія між суб'єктами, що займають приблизно рівне стратифікаційне положення
- Вертикальну - корупційне взаємодія по «спадної» або «висхідної» лініям.

А. Хайденхаймер виділяє моделі корупції в залежності від соціальної оцінки:

- «біла» корупція. Ті дії, які не сприймаються населенням як незаконні, хоча формально вони такими вважаються. Це свідчити про ендемічний характері корупції, її інституціоналізації в національній культурі (звичаях, традиціях);
- «чорна» корупція. До «чорної» корупції відносяться діяння, що мають однозначний соціальний осуд;
- «сіра» корупція. До «сірої» корупції відносяться дії, що мають неоднозначну оцінку з боку суспільства й еліти» [37].

«За ступенем регулярності корупційних відносин розрізняють:

- короткочасну корупційну взаємодію («угода»);
- довгострокову корупційну взаємодію («контракт»).

За ступенем регулярності корупційних зв'язків виділяють:

- епізодичну корупцію;
- систематичну корупцію (інституціональну);
- клептократію (корупція як невід'ємний елемент владних відносин)»

[34, с.54].

Рисунок 1.3. - Географічні моделі корупції, властиві групам країн

Джерело: складено автором

«Крім того виділяють інвестиційну корупцію, яка припускає таке надання послуг посадовій особі або підношення йому подарунка, яке не пов'язане з витягом особистої вигоди для дарувальника в цей час, але має на увазі можливість виникнення ситуацій у майбутньому, коли настане «потрібний» момент, і в обмін на зроблену послугу або подарунок

дарувальник зажадає від посадової особи надання йому особливої переваги в розв'язку якого-небудь питання» [12, с.14].

1.2 Засади української антикорупційної політики в сфері публічного адміністрування

«У 2014 р. із прийняттям низки антикорупційних законів в Україні здійснено найбільш масштабне реформування антикорупційного законодавства. Ця реформа є системною, оскільки включає в себе ухвалення нової антикорупційної стратегії та на її основі законів, що повністю регулюють ключові сектори антикорупційної діяльності в державі: формування та моніторинг реалізації державної антикорупційної політики, превентивна антикорупційна діяльність, переслідування за корупцію. Окрім того, передбачено створення двох спеціалізованих антикорупційних органів, відповідальних за антикорупційну політику та запобігання корупції, а також за виявлення та розслідування злочинів, вчинених високо посадовцями» [15].

«Таким чином, фактично в Україні державі створено достатні передумови для розбудови ефективного державного механізму запобігання та протидії корупції. Однак, для цього необхідно ще забезпечити належне впровадження нового законодавства. Перші сім місяців після прийняття законів показали, що це завдання є ще більшим викликом, аніж прийняття самого законодавства. Так, владі не вдалося продемонструвати належну політичну волю до антикорупційних реформ. Дефект політичної волі є традиційною проблемою не лише у нашій, а в інших, більш успішних з точки зору боротьби з корупцією, державах. І цей виклик є найважчим. Ще одним викликом, пов'язаним із незрілістю політичних еліт в Україні є намагання поставити антикорупційні органи під контроль певних політичних чи економічних угруповань» [40].

Крім того, необхідно звернути увагу і на дефіцит людських та інших ресурсів. Ця проблема призводить до того, що неефективно використовується потенціал таких інструментів, як антикорупційні дослідження, інформаційні кампанії, співпраця з інститутами громадянського суспільства та суспільством загалом.

«Необхідно приділити увагу якісному кадровому забезпеченню новостворених антикорупційних органів, оскільки саме вони є наріжними каменями усієї державної антикорупційної системи. Зневага та звинувачення державних службовців у непрофесіоналізмі, «саботуванні реформ», що культивується, в тому числі, сьогоднішніми політичними лідерами, нівелювання інституту державної служби, призвели до катастрофічних наслідків в сенсі людського потенціалу державного апарату. Сфера антикорупційної політики не є винятком – спеціалістів, які мають досвід та знання на рівні аналогічних фахівців у антикорупційних органах іноземних держав чи міжнародних організаціях, в Україні одиниці» [38].

«З іншого боку, 2014 та 2015 роки показали, що існує відповідь на всі, перераховані виклики – громадянське суспільство, яке стало впливовим гравцем у системі прийняття державних рішень. Громадськість також має досвід, знання, яких іноді немає у політиків та державного апарату. Тому успішність антикорупційних реформ залежить, у першу чергу, від того, наскільки успішною буде співпраця влади та громадськості. Цей звіт містить приклади як одного, так і іншого» [42].

«Вперше на законодавчому рівні було закріплена антикорупційна політика України, яка увібрала в себе міжнародний досвід з урахуванням національних особливостей боротьби з корупцією (рис. 1.4).

Запобігання корупції у сфері публічного управління та адміністрування викладається за наступними напрямками:

- у представницьких органах влади;
- створення добросовісної публічної служби;
- діяльності органів виконавчої влади;

- сфері державних закупівель.

Запобігання корупції у представницьких органах влади включає такі основні заходи» [12, с.14]:

- «1) антикорупційну експертизу виборчого законодавства;
- 2) встановлення обмежень і забезпечення прозорості та підзвітності фінансування політичних партій і виборчих кампаній;
- 3) ухвалити законодавство про конфлікт інтересів і пропорційних та стримуючих санкцій за його порушення;
- 4) ухвалити законодавство щодо лобіювання;
- 5) ухвалити законодавство щодо попереднього громадського обговорення суспільно важливих рішень;
- 6) забезпечення доступу громадян до інформації щодо діяльності Верховної Ради України та місцевих рад» [38].

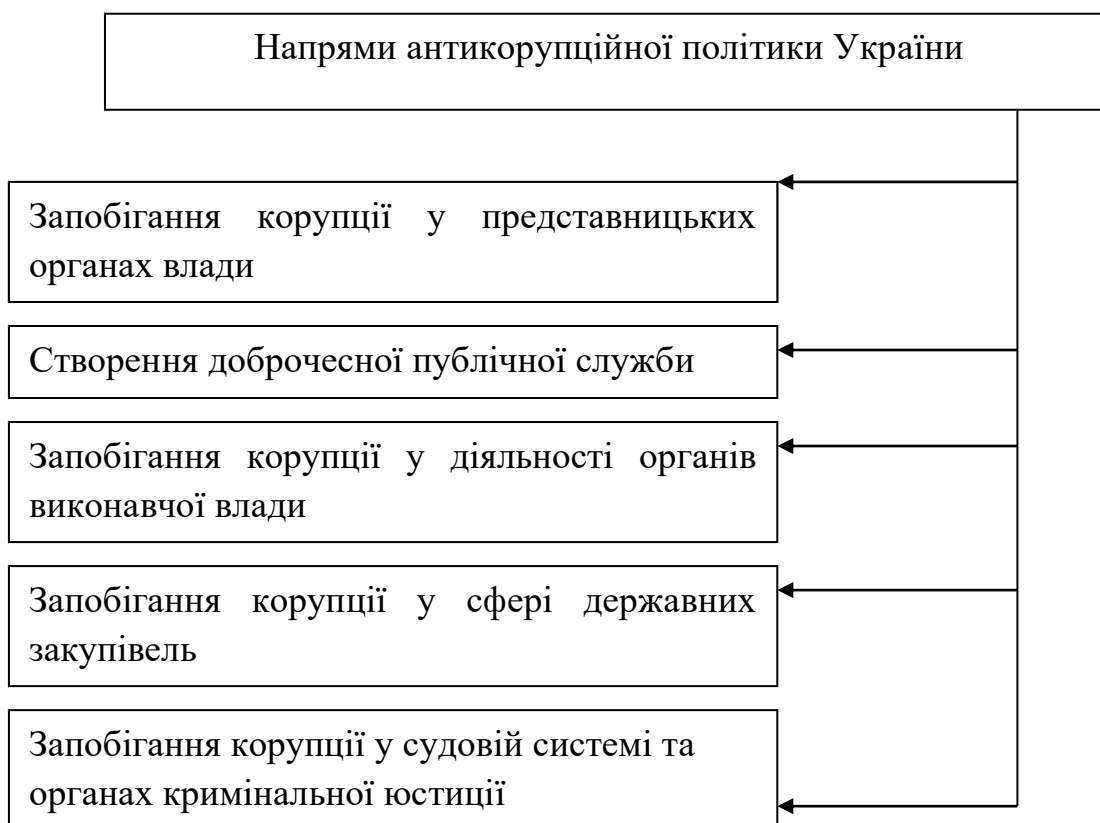

Рисунок 1.4. - Напрями антикорупційної політики України

Джерело: складено автором [12, с.14].

«Створення доброчесної публічної служби передбачає:

1) з часу прийняття антикорупційної стратегії вже був прийнятий новий Закон України «Про державну службу»;

2) ухвалити закон щодо виявлення, запобігання конфлікту інтересів, а також декларування майна, доходів, видатків і зобов'язань фінансового характеру публічних службовців» [42];

«3) покласти на спеціально уповноважений орган з питань запобігання корупції функції з проведення моніторингу практики застосування етичних стандартів та надання роз'яснень з метою коригування недоліків у практиці застосування; забезпечити регулярне навчання службовців з питань етики та дотримання антикорупційних вимог; запровадити здійснення на постійній основі підвищення кваліфікації осіб, уповноважених на виконання функцій держави та органів місцевого самоврядування з питань запобігання корупції та етичних стандартів поведінки з урахуванням можливості запровадження електронної системи оцінки знань з цих питань» [42];

«4) ухвалити закон про захист осіб, які доброчесно повідомляють про корупційні правопорушення (викривачів);

5) прийняти закон про проведення перевірок публічних службовців на доброчесність;

б) реформувати систему оплати праці публічних службовців шляхом істотного підвищення рівня посадових окладів (з урахуванням рівня оплати праці на аналогічних посадах у приватному секторі), скасування або значного обмеження премій (додаткових виплат), які розподіляються на розсуд керівництва, скасування необґрунтованих пільг і переваг» [44].

«Запобігання корупції у діяльності органів виконавчої влади містить наступні заходи:

1) зміни до законодавства щодо прийняття та періодичного перегляду антикорупційних програм у центральних органах виконавчої влади та на державних підприємствах, процедури проведення моніторингу та оцінки виконання програм;

2) утворити в органах виконавчої влади та на державних підприємствах комісії з питань запобігання корупції; запровадити кодекси етики, внутрішні та зовнішні канали повідомлення про корупцію і механізми збереження» [34]. анонімності заявника та його захисту від переслідування, системи виявлення, оцінки корупційних ризиків та реагування на них;

«3) ухвалити підзаконних нормативно-правових актів щодо запобігання конфлікту інтересів, етики поведінки, декларування майна, доходів, витрат та зобов'язань фінансового характеру.

Запобігання корупції у сфері державних закупівель вбачає:

1) з часу прийняття антикорупційної стратегії вже був прийнятий новий Закон України «Про публічні закупівлі», який вступає в дію з 01 серпня 2016 року;

2) забезпечити функціонування системи накладення заборони на участь в процедурах закупівель та створити реєстр недобросовісних учасників державних закупівель» [12, с.35];

«3) запровадити систему електронних закупівель;

4) розширити доступ до інформації про закупівлі, зокрема шляхом оприлюднення договорів про закупівлі.

Запобігання корупції у судовій системі та органах кримінальної юстиції вже набуло дієвих змін:

1) з часу прийняття антикорупційної програми вже було прийнято новий Закон України «Про судоустрій і статус суддів», який набув чинності 30 вересня 2016 року;

2) Закон України «Про прокуратуру», який набув чинності 25 жовтня 2016 року разом з новим Законом України «Про виконавче провадження»;

3) Закон України «Про Національну поліцію»» [41].

Отже, антикорупційною стратегією «охоплені механізми періодичної оцінки та аналізу проблем корупції; правила та процедури формування, координації, моніторингу, оцінки та звітування щодо імплементації політики. В напрямі запобігання корупції врегульовано конфлікт інтересів та етичні

стандарти; передбачено правове забезпечення моніторингу способу життя та перевірку доброчесності відповідних суб'єктів; передбачено запровадження інституту та захист викривачів корупції; розширено права приватного сектору та громадського контролю за діяльністю антикорупційних органів; створено незалежний антикорупційний орган (Національне антикорупційне агентство)» [41]. «У напрямі посилення контролю та покарання за вчинення корупційних правопорушень створено Національне антикорупційне бюро, діяльність якого унормовано відповідним Законом України; посилено відповідальність за окремі види корупційних правопорушень та створені нові антикорупційні норми; розширено перелік корупційних злочинів та розроблені нові інструменти щодо протидії корупції» [42]. Незважаючи на успіхи, Україна все ще має розв'язати проблеми побудови дієвої системи контролю над корупцією у вищих ешелонах влади, вирішити питання щодо позбавлення депутатського імунітету і притягнення депутатів до відповідальності за вчинені злочини, вироблення нового типу суспільного мислення, політичної культури населення, нетерпимої до корупції, тощо.

1.3 Критичний аналіз правових основ запобігання корупції в Україні

Однією із важливих проблем запобігання корупції є з'ясування її правових основ. Правові основи запобігання корупції, як свідчить аналіз практики, помітно відстають від потреб практичної діяльності. В них допускаються нечіткість формулювань, неповнота розгляду загальних положень і окремих важливих тактичних питань. «Все це породжує у практичних працівників незнання, неповноту використання наявних

правових і тактичних можливостей, що тягне за собою серйозні прорахунки в роботі, негативно впливає на результат боротьби зі злочинністю.

Варто зазначити, що корупція розпочала своє існування не із здобуттям Україною незалежності, хоча на її поширення неодмінно вплинули, у той час, такі фактори, як побудова суспільства, заснованого на економічних началах, неврегульованість нормативними актами майже всіх сфер життя, а також злиденність населення. Все це сприяло перерозподілу влади та власності та укоріненню корупції в усіх сферах життя» [45].

«Корупція існувала ще в радянських республіках, причому із самого початку їх створення хоча інформація про таке явище замовчувалася. Але вже тоді вживалися певні заходи протидії. Так, 26 квітня 1919 року Радою народних комісарів УРСР було прийнято Декрет «Про хабарництво та незаконні побори», відповідно до якого посадові особи, винні у прийнятті хабара, підлягали покаранню у вигляді позбавлення волі на строк не менше 5 років, штрафів у потрійному розмірі хабара та позбавленню права обіймати відповідальні посади в радянських і громадських закладах на строк не менше 10 років» [12, с.14].

«Якщо такі дії посадової особи було поєднано вимогою чи вимаганням, то покарання збільшувалося до призначення позбавлення волі на строк від 10 років, конфіскації майна та позбавлення права обіймати відповідальні посади в радянських і громадських закладах на строк не менше 20 років.

Якщо хабарництво було здійснене з метою вчинення злочину чи службового проступку, то винна особа підлягала покаранню у вигляді позбавлення волі на строк не менше 10 років, конфіскації майна та позбавлення права займати відповідальні посади в радянських і громадських закладах на строк не менше 20 років; або у вигляді смертної кари» [35].

«Якщо такі дії були поєднані з вимогою або вимаганням хабара, то винна особа підлягала покаранню у вигляді позбавлення волі на строк не менше 15 років, конфіскації майна та позбавлення права займати

відповідальні посади в радянських і громадських закладах на строк назавжди; або у вигляді смертної кари.

Зауважимо, що навіть посягання на вчинення хабарництва вважалося закінченим злочином. Як бачимо, у боротьбі з кримінальною складовою корупції «хабарництвом» застосовувалися жорсткі санкції» [3, с.18].

«Наявність корупції в Україні визнано з набуттям державою незалежності. На її протидію спрямовано ряд нормативно-правових актів, створено організаційну систему, вжито цілу низку практичних заходів.

Так, 26 листопада 1993 року відповідно до Указу Президента України № 561/93 було створено Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю (ліквідований Указом Президента України від 8 лютого 2005 року № 208/2005)» [27,с.14].

Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю здійснював координацію діяльності всіх державних органів, на які цим Законом покладалося обов'язки здійснювати цю боротьбу. Положення про Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю затверджувалося Верховною Радою України.

До компетенції Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю належало:

«а) координація і сприяння діяльності органів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю;

б) розробка стратегії і рекомендацій щодо тактики боротьби з організованою злочинністю;

в) організація співробітництва з питань боротьби з організованою злочинністю з відповідними органами інших держав та міжнародними установами;

г) підготовка щорічних і спеціальних доповідей (інформацій) про стан організованої злочинності в Україні, основні напрями та результати боротьби з нею і внесення їх на розгляд Президента України та Верховної Ради України» [34];

«д) вирішення питань щодо розпорядження фондом сприяння боротьбі з організованою злочинністю.

Для науково-дослідного забезпечення боротьби з організованою злочинністю при Координаційному комітеті був створений Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю.

Основними завданнями якого було: забезпечення реалізації єдиної державної політики у боротьбі з корупцією; координація та сприяння діяльності всіх державних органів, які беруть участь у боротьбі з корупцією; розробка заходів щодо запобігання встановленню корумпованих зв'язків кримінальних елементів з державними службовцями та іншими посадовими особами, втягненню їх у протиправну діяльність; організація міжнародного співробітництва з питань боротьби з корупцією» [37].

«У жовтні 1995 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про боротьбу з корупцією», який визначав правові та організаційні засади запобігання корупції, виявлення та припинення її проявів. У ньому вперше давалось законодавче визначення поняття корупції та корупційних діянь, були визначені суб'єкти корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією, окреслено коло органів, які ведуть боротьбу з корупцією, та інші засади, спрямовані на попередження корупції й відповідальність за її вчинення» [24].

Незважаючи на вжиті заходи щодо подолання корупції, досягти помітних зрушень у цій справі й усунути причини та умови, що сприяють корупційним проявам, не вдалося.

З метою підвищення ефективності боротьби з корупцією у квітні 1997 року Указом Президента України № 319/97 було затверджено Національну програму боротьби з корупцією.

«Однак, низка заходів, передбачених Програмою, залишилися невиконаними, відповідно масштаби корупції не зменшилися. Вона набувала ще більшого поширення у різних сферах діяльності та була визнана на державному рівні одним з основних чинників, які створюють реальну загрозу

національній безпеці та демократичному розвитку країни, що знайшло своє відображення у Концепції боротьби з корупцією на 1998–2005 роки, затвердженій Указом Президента України від 24 квітня 1998 року № 367/98 . У ній вперше було сформульовано розуміння сутності корупції як соціального явища, визначено напрями запобіжного впливу на соціальні передумови корупції, комплекс політичних, економічних, правових, організаційно-управлінських, соціально-психологічних та інших заходів запобігання і протидії їй. Передбачено низку заходів, спрямованих на активізацію діяльності спеціальних органів з протидії проявам корупції» [39].

«В подальшому вживалося безліч організаційно-правових заходів, які, на жаль, залишилися малоефективними у протидії корупції.

11 червня 2009 року Верховною Радою України з метою гармонізації українського законодавства з відповідними міжнародними нормами було ухвалено Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції». Цей Закон набрав чинності з дня його опублікування (18 липня 2009 року), а введення його в дію планувалося 1 січня 2010 року» [35].

«Попри це, термін введення в дію означеного Закону переносився законодавцем двічі, спочатку до 1 квітня 2010 року, а потім — до 1 січня 2011 року. Причиною такого «переносу» була неможливість практичної реалізації як його окремих положень, такі і положень Законів України «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення», які були ухвалені одночасно із базовим Законом у цій сфері. І згодом, на підставі Закону «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України щодо запобігання та протидії корупції» від 21 грудня 2010 року №2808–VI, перелічені вище законодавчі акти взагалі було визнано такими, що втратили чинність» [12, с.14]. «Однак з огляду на те, що Закон №2808–VI було офіційно оприлюднено лише 5 січня 2011 року, то 1 січня зазначені вище закони фактично почали діяти. У зв'язку з цим «автоматична» втрата ними

чинності (у тому числі й тих їхніх положень, якими вносилися зміни до інших законодавчих актів), а також «повернення в дію» Закону України «Про боротьбу з корупцією» від 5 жовтня 1995 року було нічим іншим, як порушенням усталених правил законодавчої техніки» [35, с.10].

«Наступним кроком щодо удосконалення законодавства у сфері боротьби з корупцією стало прийняття парламентом 7 квітня 2011 року нового Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», який набув чинності 1 липня 2011 року та значно розширив сферу діяльності щодо запобігання цьому явищу. В ньому чітко конкретизовано суб'єкти відповідальності за корупційні правопорушення, визначено види відповідальності (кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної), дискусія щодо запровадження відповідальності, особливо кримінальної (конкретизації діянь за статтями Кримінального кодексу), точилася тривалий час. Визначено процедуру спеціальної перевірки осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування тощо» [35].

«У жовтні 2011 року Указом Президента України № 1001/2011 підготовлено та схвалено Національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 роки. В ній зазначається, що корупція в Україні набула ознак системного явища, яке поширює свій негативний вплив на всі сфери суспільного життя, все глибше укорінюючись у повсякденному житті як основний, швидкий та найбільш дієвий протиправний засіб вирішення питань, досягнення певних цілей.

Відповідно до положень цієї Стратегії було підготовлено та Постановою Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2011 р. № 1240 затверджено Державну програму щодо запобігання і протидії корупції на 2011–2015 роки. Її метою було впровадження механізмів зменшення рівня корупції в Україні. Стосовно дієвості цієї Програми, слід зазначити, що із 46 заходів, спрямованих на удосконалення нормативно-правової бази» [12, с.14], у 39 термін виконання визначено 2011–2014 рр. Однак, переважна більшість

з них залишилися не реалізованими. «Це при тому, що для кардинального поліпшення ситуації у сфері боротьби з корупцією в Україні, забезпечення узгодженості дій правоохоронних органів у цій сфері Указом Президента України від 26 лютого 2010 року № 275/2010 було утворено Національний антикорупційний комітет, який діяв до 14 жовтня 2014 р., як консультативно-дорадчий орган при Президентові України. Очолював Комітет особисто Президент України. Виконавчим секретарем було визначено спочатку Міністра юстиції України, а в подальшому Секретаря Ради національної безпеки і оборони України. Організаційно-технічне забезпечення його діяльності здійснював Апарат РНБО України, а наукове супроводження покладалося на Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. За оцінками окремих експертів та громадської організації «Транспаренсі Інтернешнл», в Україні цей Комітет був мало дієвим» [35].

«В Україні зареєстровано цілу низку громадських організацій, зокрема: Антикорупційне бюро в Україні; Всеукраїнська громадська організація Антикорупційний комітет; Центр протидії корупції та ін.

Їх метою є: зміна суспільного ставлення до корупції; здійснення інформаційної підтримки та координація діяльності громадських організацій, що працюють у сфері боротьби з корупцією; співпраця з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями; участь у підготовці та публікації аналітичних матеріалів на тему корумпованості влади; реалізація просвітницьких заходів серед громадян України; проведення конференцій, «круглих столів», присвячених протидії корупції, тощо» [35].

«Глибокі теоретичні дослідження правових основ запобігання корупції дозволили на основі розроблених і сформульованих теоретичних висновків та пропозицій розглянути окремі актуальні аспекти цієї проблеми.

Отже, правову основу запобігання корупції становлять Конституція України, Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси України,

Закони України «Про міліцію (Національну поліцію)», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про запобігання корупції», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2018-2020 роки», «Про прокуратуру», міжнародні договори, згоду на обов'язковість виконання яких надано Верховною Радою України, а також прийнятими на їх виконання іншими нормативно-правовими актами» [35].

«Однак, найбільш дієві, на нашу думку, заходи, вжиті в Україні останнім часом. Так, у вересні 2014 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про очищення влади», який набрав чинності з 16 жовтня п.р. і визначає правові й організаційні засади проведення перевірки державних службовців та прирівняних до них осіб, посадових осіб органів місцевого самоврядування, перелік суб'єктів перевірки, тобто запроваджує конкретний механізм люстрації (очищення) влади» [1].

«Органом, уповноваженим на забезпечення проведення перевірки, визначено Міністерство юстиції України. Для забезпечення здійснення громадського контролю за процесом очищення влади (люстрації) та дотримання Закону України «Про очищення влади» при Міністерстві утворено дорадчий громадський орган з питань люстрації (Громадський люстраційний комітет), що є позитивним з огляду на необхідність забезпечення конституційних прав і свобод громадян. Передбачається утворення таких представництв у областях» [1].

«Для реалізації цього Закону Кабінет Міністрів України 16 жовтня 2014 року прийняв Постанову «Деякі питання реалізації Закону України «Про очищення влади» № 563 та Розпорядження «Про затвердження плану проведення перевірок відповідно до Закону України «Про очищення влади» № 1025-р.

У жовтні 2014 року Верховна Рада України прийняла низку законів, спрямованих на посилення протидії корупції, у тому числі:

Основні положення Закону України «Про запобігання корупції» прийнятого 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. приведені у додатку А.

Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року визначає правові основи організації та діяльності Національного антикорупційного бюро України» [12, с.14].

Для отримання заяв і повідомлень, у тому числі анонімних, про кримінальні правопорушення в Національному бюро створюється спеціальна телефонна лінія та забезпечується можливість подання таких повідомлень через офіційний веб-сайт Національного бюро в мережі Інтернет та засобами електронного зв'язку.

«Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» від 14 жовтня 2014 року визначив першочергові заходи із запобігання та протидії корупції, що повинні створити основу для подальшого проведення реформи у цій сфері, яка включає в себе формування та реалізацію державної антикорупційної політики; запобігання корупції; покарання за корупцію; формування негативного ставлення до корупції; оцінку результатів та механізм реалізації антикорупційної стратегії. Фактично це програма протидії корупції, яка вперше прийнята у вигляді окремого закону. Раніше подібні програми Кабінет Міністрів України ухвалював постановами» [1].

«Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів», що встановлює механізм розв'язання проблеми виявлення фізичної особи – кінцевого вигодоодержувача юридичних осіб, а також вільного доступу до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Дія цього Закону спрямована на унеможливлення легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, оскільки всі юридичні особи приватного права повинні вказувати кінцевого вигодоодержувача – фізичну особу при реєстрації, зміні власності юридичної особи, а також при відкритті рахунків у фінансових установах» [35].

«Однак, найважливішим, на нашу думку, є доповнення Кримінального кодексу України ст. 2092 «Порушення вимог щодо подання інформації про кінцевого вигодоодержувача (вигодоодержувачів) юридичної особи», яка передбачає відповідальність керівника юридичної особи або особи, уповноваженої діяти від імені юридичної особи (виконавчого органу), за неподання державному реєстратору інформації про кінцевого вигодоодержувача (вигодоодержувачів) юридичної особи, передбаченої Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», або подання ними державному реєстратору завідомо неправдивої інформації про кінцевого вигодоодержувача (вигодоодержувачів) юридичної особи» [35]. Такі діяння караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин.

«Крім законів, прийнятих Верховною Радою України, правове регулювання запобігання корупції здійснюється також указами Президента України, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, міжвідомчими та відомими підзаконними нормативно-правовими актами.

Так, прийнято Указ Президента України «Про Національну раду з питань антикорупційної політики» від 14 жовтня 2014 року № 808/2014, відповідно до якого при Президентові України утворено консультативно-дорадчий орган – Національну раду з питань антикорупційної політики та затверджено положення про неї» [35].

Основними завданнями Національної ради є:

- підготовка та подання Президентові України пропозицій щодо визначення, актуалізації та вдосконалення антикорупційної стратегії;
- здійснення системного аналізу стану запобігання і протидії корупції в Україні, ефективності реалізації антикорупційної стратегії, заходів, що вживаються для запобігання і протидії корупції;

- «підготовка та надання Президентові України узгоджених пропозицій щодо поліпшення координації та взаємодії між суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання і протидії корупції;

- оцінка стану та сприяння реалізації рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO), Організації економічної співпраці і розвитку (ОЕСР), інших провідних міжнародних організацій щодо запобігання і протидії корупції, підвищення ефективності міжнародного співробітництва України у цій сфері;

- сприяння науково-методичному забезпеченню з питань запобігання і протидії корупції» [35].

«Негайне запровадження та реалізація вищезазначених правових і організаційних заходів у комплексі, належне виконання їх усіма членами суспільства, на нашу думку, сприятиме посиленню протидії корупції в Україні, хоча окремі їх аспекти вже піддаються критиці, як недосконалі й такі, що можуть неоднозначно тлумачитися та застосовуватися на практиці й потребують додаткового регулювання та розкриття.

Постановою Кабінету Міністрів України від 18 березня 2015 року № 118, «Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції» відповідно до якої утворюється Національне агентство з питань запобігання корупції як центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом» [12, с.14], діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

«Закон України “Про запобігання корупції”» визначає засади формування, моніторингу, координації впровадження антикорупційної політики, залучення інститутів та організацій громадянського суспільства, представників бізнесу до цих процесів, регулює превентивну діяльність державного механізму, спрямовану на усунення можливостей та стимулів для корупційної поведінки як у публічному, так і приватному секторах, а також передбачає утворення Національного агентства з питань запобігання корупції

як ключового елемента інституційного забезпечення державної антикорупційної політики» [1].

Закон України “Про Національне антикорупційне бюро України”, а також зміни, що вносяться до кримінального законодавства зазначеним Законом та Законом України “Про запобігання корупції”, створюють законодавчі підстави для кримінального переслідування найбільш небезпечних проявів корупції.

«Таким чином, імплементація цих базових антикорупційних актів дасть можливість сформувати систему запобігання та протидії корупції, що, в свою чергу, суттєво зменшить гостроту проблеми корупції.

У 2018 році схвалено проект Закону України «Про Антикорупційну стратегію на 2018-2020 роки». Законопроект розроблений Національним агентством з питань запобігання корупції з метою визначення комплексу заходів, спрямованих на зменшення рівня корупції в Україні та подальше просування антикорупційних ініціатив у державі» [1].

«Підготовлений на основі аналізу ситуації щодо корупції, а також результатів виконання попередньої Антикорупційної стратегії, проект Закону спрямований на досягнення таких результатів:

1) забезпечення здійснення результативної антикорупційної політики шляхом удосконалення правового регулювання питань запобігання, виявлення та протидії корупції, виявлення та усунення причин та умов, що сприяють її проявам, формування в суспільстві нетерпимого ставлення до корупції в усіх сферах суспільного життя та у приватному секторі;

«2) підвищення рівня прозорості в діяльності представницьких органів, посилення фінансової дисципліни політичних партій, дотримання встановленого порядку отримання внесків від фізичних та юридичних осіб, запровадження електронної системи звітності політичних партій;» [12, с.14].

3) проведення необхідних антикорупційних заходів в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, забезпечення прозорості в їх діяльності та істотне зниження рівня їх корумпованості;

4) завершення реформування судової влади та органів кримінальної юстиції в Україні, забезпечення доброчесної поведінки прокурорів, істотне зниження рівня корупції в діяльності органів прокуратури та усунення корупційних ризиків у судочинстві» [1, с.58];

5) протидія корупції в процесі приватизації та управлінні публічними ресурсами;

«6) усунення корупційних передумов ведення бізнесу, формування сприятливого для відмови від корупційної практики бізнес-клімату та нетолерантного ставлення бізнесу до корупції;

7) посилення системи виявлення та розслідування корупційних злочинів і пов'язаних з корупцією правопорушень, конфіскації майна, яке було предметом або доходом від злочинної діяльності, повернення конфіскованих доходів, здобутих злочинним шляхом, із-за кордону, забезпечення невідворотності притягнення до відповідальності осіб, що вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення» [1, с.45];

«8) формування в суспільстві атмосфери нетерпимості до проявів корупції, формування у населення довіри до антикорупційної політики держави і позитивного ставлення до викривачів, а також системне залучення державою активної частини населення, громадських об'єднань, представників бізнесу до антикорупційних заходів.

При цьому визначення заходів для досягнення кожного із окреслених результатів здійснювалося з обов'язковим врахуванням рекомендацій, наданих Групою держав проти корупції (GRECO) за результатами четвертого раунду оцінювання України, а також рекомендацій, наданих Україні в рамках моніторингу Стамбульського плану дій для країн Антикорупційної мережі країн ОЕСР» [1, с.18, 3, с.85].

«Під час підготовки законопроекту Національне агентство використовувало аналіз ефективності попередньої Антикорупційної стратегії з урахуванням пропозицій заінтересованих органів, громадських організацій і провідних національних та міжнародних експертів, соціологічних і

аналітичних досліджень з вивчення ситуації щодо корупції, статистичних спостережень, практики застосування антикорупційного законодавства, оцінки рівня імплементації міжнародних стандартів у сфері антикорупційної політики.

Таким чином, антикорупційною стратегією охоплені механізми періодичної оцінки та аналізу проблем корупції; правила та процедури формування, координації, моніторингу, оцінки та звітування щодо імплементації політики» [35, с.28].

«В напрямі запобігання корупції врегульовано конфлікт інтересів та етичні стандарти; передбачено правове забезпечення моніторингу способу життя та перевірку доброчесності відповідних суб'єктів; передбачено запровадження інституту та захист викривачів корупції; розширено права приватного сектору та громадського контролю за діяльністю антикорупційних органів; створено незалежний антикорупційний орган (Національне антикорупційне агентство)» [1].

У напрямі посилення контролю та покарання за вчинення корупційних правопорушень створено Національне антикорупційне бюро, діяльність якого унормовано відповідним Законом України; посилено відповідальність за окремі види корупційних правопорушень та створені нові антикорупційні норми; розширено перелік корупційних злочинів та розроблені нові інструменти щодо протидії корупції.

«Незважаючи на успіхи, Україна все ще має розв'язати проблеми побудови дієвої системи контролю над корупцією у вищих ешелонах влади, вирішити питання щодо позбавлення депутатського імунітету і притягнення депутатів до відповідальності за вчинені злочини, вироблення нового типу суспільного мислення, політичної культури населення, нетерпимої до корупції, тощо. При цьому правовою основою запобігання корупції є система державних законодавчих і підзаконних актів, що визначають суспільно-правову необхідність проведення комплексу передбачених законом заходів,

їх правові, організаційно-тактичні основи, гарантії законності їх застосування» [12, с.14].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МАСШТАБІВ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ОЦІНКА ВИКОНАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ НА 2014-2017 РОКИ

2.1 Аналіз масштабів корупції в органах державного управління

«Світ сприймає Україну не просто як високо корумповану країну, але як державу, в якій політична, високорівнева та звичаєва корупція стала природною складовою соціальних стосунків. Разом з тим в Україні сьогодні існує суспільний консенсус, що без подолання корупції країна просто не може бути успішною.

Корупція та боротьба з цим явищем є складним та багатовимірним процесом. А тому оцінки масштабів корупції, налаштованості на боротьбу з нею (політичної волі) та ефективності різного роду антикорупційних заходів сильно різняться. При цьому слід зазначити, що всі відомі сьогодні міжнародні рейтинги вимірюють саме сприйняття корупції, тоді як наукових економічних оцінок втрат від корупції та, відповідно, вирашів від її подолання явно бракує» [32].

«До органів державної влади зверталися 32% респондентів, переважно для отримання довідки чи іншого документа, оформлення субсидій, пенсії

або іншої соціальної допомоги чи для подання скарги. Відповідно до результатів опитування, 51% не використовували жодних неофіційних механізмів для отримання послуги; 25% використовували особисті зв'язки, а 16% – подарунки. На пропозицію з боку чиновника 10% робили внески на користь конкретного благодійного фонду, 8% давали готівку чи інше майно або надавали послуги» [1, с.74].

«В усіх секторах, що оцінювались, спостерігається стійка тенденція, коли громадяни при зверненнях до державних установ вносять додаткову плату, що не завжди відображається у скільки-небудь помітному системному покращенні якості або цінності отриманих послуг. Такий результат свідчить або про вплив певних факторів, що змушують їх до цього, або про особисті мотиви чи толерантність, які спонукають громадян добровільно давати хабарі та використовувати інші протиправні механізми» [1, с.27].

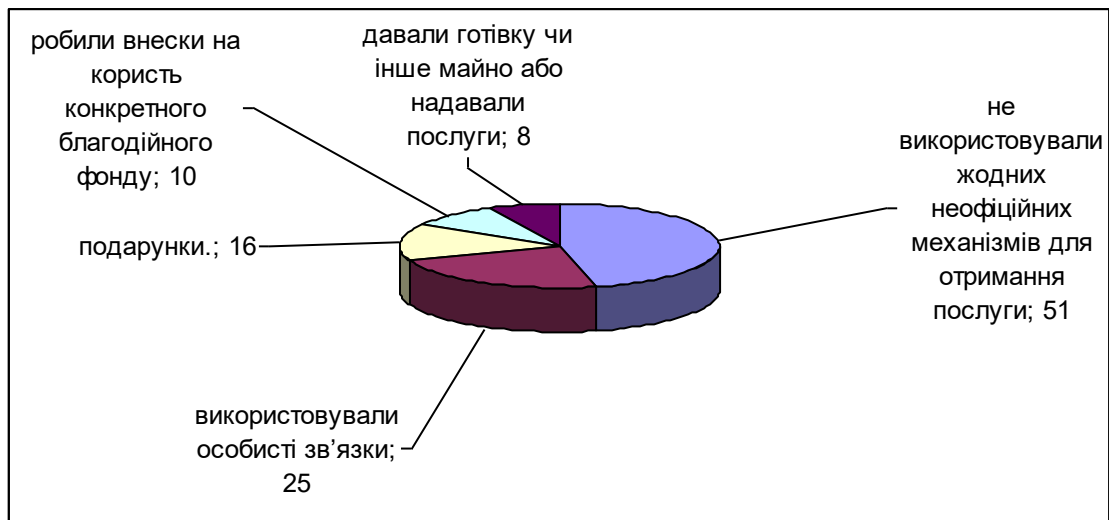

Рисунок 2.1. - Корупція при зверненні до органів державного управління

Джерело: складено автором на основі 1, с.58

«За даними загальнонаціонального опитування, респонденти дають хабарі чиновникам з ряду причин, найпоширенішою з яких є переконання, що хабар – зручний і практичний інструмент. Більше половини опитаних

вважають, що корупція – як у вигляді хабарів, так і блату – може відкривати зачинені для інших двері (наприклад, для оформлення дитини у дитячий садок), при цьому 27% зазначають, що це зручний спосіб спростити або обійти процедурні вимоги. Деякі респонденти вказують на той факт, що корупцію можна розглядати як спосіб компенсувати низьку заробітну плату (6%) або вплинути на результат, тобто отримати послугу у прийнятний спосіб (12%)» [1, с.14].

У ході глибинних інтерв'ю хабарі, що сплачувались добровільно із зазначених практичних міркувань, описувались як «взаємовигідний процес» та «вдала інвестиція». Поблажливість у поглядах, до якої схильні громадяни в оцінках таких протизаконних операцій, схоже, зводить імовірність їх використання майже нанівець.

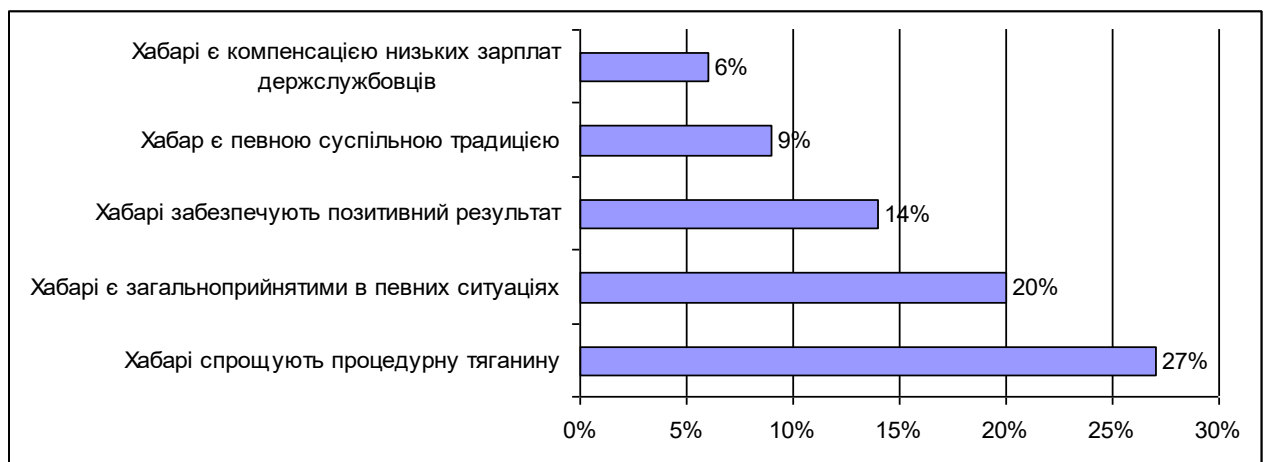

Рисунок 2.2 – погляди, якими пояснюються протизаконні операції

Джерело: складено автором

«Значна частина опитаних громадян вважає, що до корупції вдаються через те, що вона є чимось традиційним та неминучим в українському суспільстві в цілому (9%) або, принаймні, у певних ситуаціях (20%). Дійсно, за поясненнями деяких учасників опитування, через те, що певні установи мають репутацію корумпованих, люди очікують упередженого ставлення і без протестів погоджуються на хабарі або навіть самі їх ініціюють. Під час

глибинних інтерв'ю один з респондентів так пояснив небезпечність таких налаштувань, що сприяють збереженню корупції» [1, с.68].

«Попри це, є очевидним, на кого саме громадяни покладають відповідальність: респондентів, що вказують на органи державної влади як на основних ініціаторів хабарів, утричі більше, ніж тих, хто вважає, що їх ініціюють самі громадяни.

При цьому дані опитування держслужбовців свідчать про те, що лише незначна частина представників цієї групи готова брати участь у корупційних практиках, зокрема в їхньому секторі. На запитання про готовність взяти хабар, запропонований особою, що подає заяву в їхній орган, позитивно відповіли менше 12% держслужбовців. Втім, на пропозицію розповісти про досвід пропонування подарунків чиновникам громадяни зазначили, що чиновники погоджуються прийняти такі подарунки у 75% випадків» [1, с.69].

Експертні оцінки сприйняття поширеності корупції в окремих сферах чи інститутах приведені на рис. 2.3.

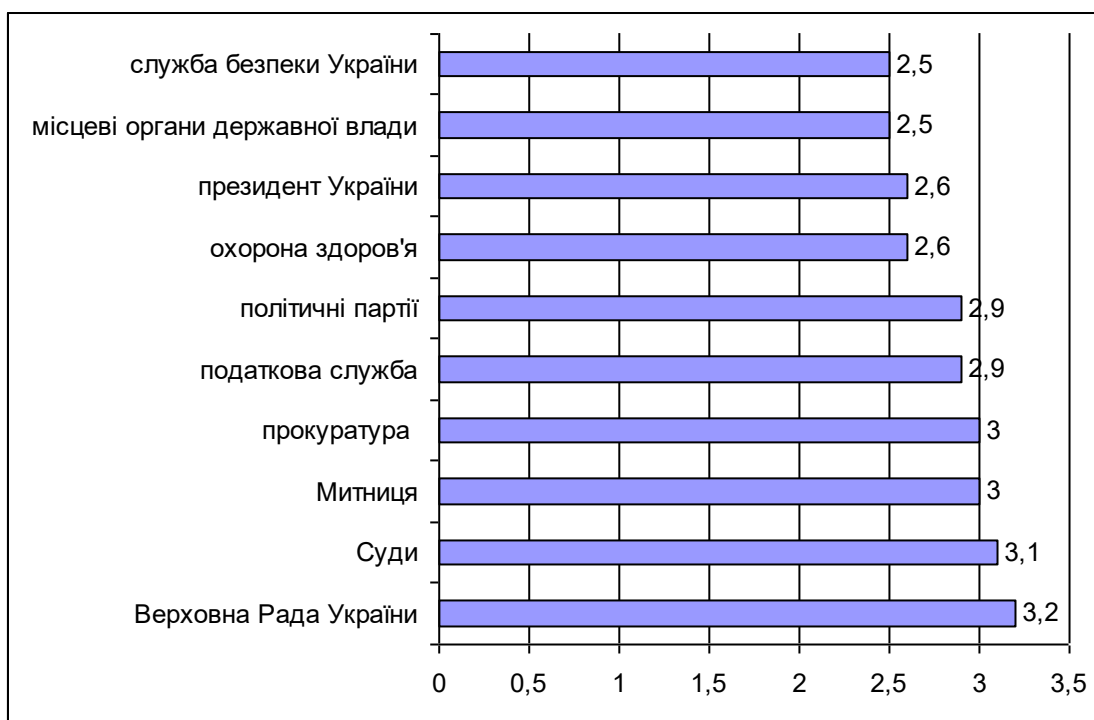

Рисунок 2.3. - Експертні оцінки сприйняття поширеності корупції в окремих сферах чи інститутах

«На думку значної частини опитаних державних службовців, корупційні практики мають місце або поширені на рівні керівництва, зокрема хабарі (57%), відкати (51%) та корупція при працевлаштуванні (80%), яку багато респондентів (20%) розглядають як єдиний спосіб отримати призначення на посаду, що дозволяє займатися вимаганням незаконних доходів. При цьому панує переконання, що високопосадовці завдяки своїй владі та зв'язкам користуються повною безкарністю в разі висунення звинувачень у корупції» [1, с.98].

«Відповідно можна сказати, що за припущення наявності інформаційних стереотипів, які спостерігаються у сприйнятті поширеності корупції в Україні, найбільша експертна оцінка сприйняття поширеності корупції в окремих сферах чи інститутах припадає на ВРУ, суди України, митницю та прокуратуру.

Взаємодія населення із органами державної влади та місцевого самоврядування є одним із ключових чинників формування уявлень про рівень корупції загалом. Ці контакти у більшості випадків пов'язані із отриманням адміністративних послуг, які можуть надаватись як органами державної виконавчої влади (центральними та місцевими), так і органами місцевого самоврядування (зокрема, в межах делегованих повноважень). Адміністративні послуги можна визначити як найбільш реальний для оцінювання сегмент діяльності цих органів» [12, с.34]. «Інші можливі форми корупційних практик (наприклад, зловживання службовим становищем) неможливо коректно і вичерпно оцінювати на основі опитувань населення.

Результати дослідження свідчать, що особистий досвід не має вирішального значення для формування уявлення про рівень корупції, зазнаючи суттєвого коригування панівними у суспільстві стереотипами масової свідомості. Цим створюється специфічний феномен розбіжності сприйняття корупції та реального корупційного досвіду» [38].

«За показниками сприйняття корупції ця сфера перебуває переважно у зоні підвищеного ризику. Індекс сприйняття корупції складає:

а) центральні органи виконавчої влади – від 4,31 до 4,37;

б) місцеві органи державної виконавчої влади (за винятком фіскальної служби, де показник є суттєво вищим) – 3,70;

в) органи місцевого самоврядування – 3,66» [36].

«В експертних оцінках простежується схожа тенденція, хоча значення індексу сприйняття корупції є дещо нижчим, ніж за оцінками населення і підприємців.

До органів державної влади та місцевого самоврядування протягом останніх 12 місяців особисто зверталися 32,0% респондентів (у дослідженні 2011 року – 31,6% респондентів). Частота контактів була різною – «одне звернення» – 22% , «два та більше» – 10%. Хоча показник частоти контактів не змінився, варто врахувати вплив ситуативного чинника – оформлення житлових субсидій. Очевидно, за відсутності цієї потреби відповідні контакти мали б не більше 23% респондентів. У цьому проявляється тенденція зменшення частоти звернень населення до органів влади» [1].

«Майже половина контактів / звернень (47%) відбувалась через Центри надання адміністративних послуг (ЦНАП). Переважна більшість контактів відбувалась на місцевому рівні – 92% і лише 5% – на рівні центральних органів чи обласних/ регіональних відділень. Слід зазначити, що у 2017 році питома вага контактів на рівні обласних / регіональних відділень та центральних органів стала суттєво нижчою, ніж у 2011 році, коли вони склали – 15,5%» [1, с.87].

В опитуванні 2017 року лише 6% тих, хто мав контакти із вказаними органами протягом останніх 12 місяців, вказують на існування ознак корупційних практик. Аналогічний показник було отримано і при відповідях на питання, що стосувались ситуації останнього звернення. Це свідчить про суттєві відмінності ситуації 2011 року та 2017 року в частині звуження масштабів поширеності корупційних практик.

«Однак, оцінка цієї тенденції має бути виваженою і враховувати те, що на неї вплинули кілька різних за змістом чинників. Одним із них є проведення реформи системи надання адміністративних послуг (створення ЦНАПів, спрощення процедур, запровадження «безконтактних» відносин населення та органів влади, елементи системи електронного урядування тощо). Реформа мала на меті і зменшення ризиків корупції, і в цій частині є ознаки її позитивного впливу. Однак суттєве значення мають і ситуативні чинники, які стосуються ситуацій актуалізації для населення певних видів адміністративних послуг, наслідком чого може бути певна зміна показників поширеності корупційних практик. У 2017 році найбільш часто контакти відбувались з приводу оформлення житлових субсидій. За своїм характером ця процедура є максимально захищеною від корупційних ризиків (хоча і не позбавленою їх повністю), що не могло не вплинути на загальні показники поширеності корупційних практик» [32].

Для визначення впливу реформ у цій сфері інформативним стає порівняння результатів опитувань 2011 та 2017 років. У 2017 році поширеність корупційних практик зменшилась: про існування корупційних ситуацій при останньому контакті з органами державної влади чи місцевого самоврядування вказали лише 6% респондентів.

«Важливо зазначити, що навіть за умови виключення із аналізу тих, у кого контакти обмежились оформленням житлової субсидії, показник суттєво збільшується (до 9%), однак у будь-якому випадку не досягає значень 2011 року. Оскільки абсолютна чисельність цієї категорії є недостатньою для статистичного аналізу, варто зазначити лише дві обставини: домінуючим різновидом корупційних практики є торгівля впливом (приблизно 2,0% тих, хто мав такі контакти); дещо меншою є питома вага ситуації отримання неправомірної вигоди (гроші, подарунки, послуги). Існує, хоча і має незначну вагу, також і практика використання «благодійної допомоги» / чи перерахувань на «сумнівні рахунки», що була досить поширена і раніше» [1, с.45].

«Проаналізовані результати можуть бути свідченням суттєвих змін у взаємодії пересічних громадян з органами виконавчої влади, що відбувались під впливом реформ сектору державного управління. Разом з тим, є інші факти та обставини (зокрема, відсутність підвищення загальної довіри до цих органів і переконання в їх корумпованості), що обумовлюють необхідність перевірки таких висновків на більшому часовому тренді, перш за все – підтвердження в аналогічних (повторних) дослідженнях наступних років» [1, с.64].

2.2 Статистичний аналіз покарання за корупційні злочини в органах державної влади протягом 2011-2017 рр.

Аналіз покарання за корупційні злочини у частині заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем, за корупційні злочини у частині зловживання владою або службовим становищем та аналіз фактів прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою приведено у табл. 2.1- 2.3

Таблиця 2.1 - Аналіз покарання за корупційні злочини у частині заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем,

Роки	Справи закрито щодо осіб / виправдано осіб	Засуджено осіб	У т.ч. із числа засуджених			
			Із числа тих, що постали перед судом	Засуджено до позбавлення волі / до штрафу	Звільнено від покарання	Засуджено до позбавлення права обіймати посади як додаткового покарання
Заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем (частини 2–5 ст. 191 КК України)						
2015	163 (21,8%) / 13 (1,7%)	571 (76,5%)	59 (10,3%) / 47 (8,2%)	448 (78,5%)	446 (78,1%)	83 (14,5%)

2016	111 (26,3%) / 17 (4,0%)	294 (69,7%)	39 (13,3%) / 25 (8,5%)	208 (70,7%)	237 (80,6%)	43 (14,6%)
2017	95 (29,4%) / 24 (7,4%)	204 (63,2%)	33 (16,2%) / 6 (2,9%)	150 (73,5%)	176 (86,3%)	17 (8,3%)

Джерело: складено автором на основі 1.

Аналізуючи факти покарання за корупційні злочини у частині заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем, можна сказати, що протягом 2017-2015 рр. кількість засуджених осіб зменшилась на 13,3%, Засуджених до штрафу – на 5,3%. При цьому кількість засуджених до позбавлення права обіймати посади зросла на 8,2%. В цілому кількість закритих справ зросла на 7,6%, а кількість виправданих – на 5,7%

Таблиця 2.2 - Аналіз покарання за корупційні злочини у частині зловживання владою або службовим становищем

Роки	Справи закрито щодо осіб / виправдано осіб	Засуджено осіб	У т.ч. із числа засуджених			
			Із числа тих, що постали перед судом	Засуджено до позбавлення волі / до штрафу	Звільнено від покарання	Засуджено до позбавлення права обіймати посади як додаткового покарання
Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України)						
2015	64 (56,6%) / 6 (5,3%)	43 (38,0%)	4 (9,3%) / 2 (4,6%)	33 (76,7%)	37 (86,0%)	1 (2,3%)
2016	46 (59,7%) / 9 (11,7%)	22 (28,6%)	0 / 1 (4,5%)	20 (90,9%)	20 (90,9%)	1 (4,5%)
2017	24 (50%) / 8 (16,7%)	16 (33,3%)	2 (12,5%) / 1 (6,2%)	11 (68,7%)	13 (81,2%)	0

Джерело: складено автором на основі 1.

Аналізуючи покарання за корупційні злочини у частині зловживання владою або службовим становищем, можна сказати, що за три роки на фоні

зменшення закритих з цього приводу справ на 6,6%, кількість виправданих осіб зростає на 11,4%.

Аналізуючи прийняття пропозицій, обіцянок або одержання неправомірної вигоди службовою особою, можна сказати, що кількість закритих справ протягом періоду з 2015 по 2017 рр. зростає на 3,2%, при цьому число засуджених осіб зменшилось на 157 осіб. Засуджених до позбавлення права обіймати посади як додаткового покарання зменшилось на 140 осіб

Таблиця 2.3 - Аналіз прийняття пропозицій, обіцянок або одержання неправомірної вигоди службовою особою

Роки	Справи закрито щодо осіб / виправдано осіб	Засуджено осіб	У т.ч. із числа засуджених			
			Із числа тих, що постали перед судом	Засуджено до позбавлення волі / до штрафу	Звільнено від покарання	Засуджено до позбавлення права обіймати посади як додаткового покарання
Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК України)						
2015	8 (2,0%) / 11 (2,8%)	375 (95,2%)	59 (15,7%) / 178 (47,5%)	128 (34,1%)	334 (89,1%)	30 (8,0%)
2016	18 (5,9%) / 21 (6,9%)	264 (87,2%)	30 (11,4%) / 196 (74,2%)	29 (11,0%)	238 (90,1%)	11 (4,2%)
2017	13 (5,2%) / 18 (7,2%)	218 (87,5%)	24 (11,0%) / 163 (74,8%)	16 (7,3%)	194 (89,0%)	2 (0,9%)

Джерело: складено автором на основі 1.

Статистичні дані щодо руху кримінальних проваджень у найбільш поширених корупційних злочинах (2013-2017 роки) представлені у табл. 2.4.

Таблиця 2.4 - Деякі статистичні дані щодо руху кримінальних проваджень у найбільш поширених корупційних злочинах (2013-2017 роки)

Роки	Обліковано злочинів	Злочинів, у яких повідомлено про підозру	Злочинів, за якими провадження направлено до суду з обвинувальним актом	Злочини, за якими провадження закрито за пунктами 1, 2, 4, 6 ст. 284 КПК
Заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем (частини 2-5 ст. 191 КК				

України)				
2015	10211	4989	3672 (36,0%)	2255 (22,1%)
2016	9787	4741	3545 (36,2%)	1641 (16,8%)
2017	10756	5923	4701 (43,7%)	1660 (15,4%)
Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України)				
2015	3078	261	187 (6,1%)	1847 (60,0%)
2016	3360	133	99 (2,9%)	1587 (47,2 %)
2017	3995	248	189 (4,7%)	1662 (41,6%)

Джерело: складено автором на основі 1.

Злочинів, за якими провадження направлені до суду з обвинувальним актом в 2017 році лише 4,7% усіх олікованих злочинів, що на 1,4% менше, ніж у 2015 році.

«Антикорупційні дії з боку громадян можуть бути пасивними або активними. Уникання, тобто обмеження контактів з установами та участі в ситуаціях, де існує ймовірність корупції, є найпасивнішою формою опозиції корупції. Глибинні інтерв'ю показали, що люди схильні використовувати цю форму спілкування через страх перед потенційними наслідками як участі в корупційних практиках, так і викриття випадків протизаконних дій» [1, с.14].

«Активні дії можуть мати різні форми прояву. Наприклад, деякі громадяни, що все ж зважуються протистояти домаганням вирішувати справи корупційним шляхом, відмовляються відповідати на вимагання та натомість наполягають на тому, щоб послуги, на отримання яких вони мають законні підстави, надавались без хабара. Проте, як загалом вважається, виграти в таких ситуаціях може лише той, у кого є час та наполегливість. При цьому перевага, як правило, віддається тим формам діяльності, що передбачають низький ступінь взаємодії або безпосереднього залучення» [10, с. 65]. «Наприклад, петиції та збори підписів вважаються найпривабливішою формою протесту, зокрема 49% респондентів зазначили, що готові взяти в них участь. Більше третини респондентів підтримали участь у консультаціях з громадськістю та мітингах, зверненнях до ЗМІ й народних депутатів, а також участь у діяльності громадських організацій. Форми громадської активності, що вимагають більшого особистого залучення або супроводжуються якимись ризиками, наприклад участь у вуличних

демонстраціях, активна участь у діяльності політичних партій або страйках —викликають значно менший інтерес (6%, 18% та 20% відповідно). Так само низьким є рівень готовності звернутися до системи правосуддя (19%)» [1, с.38].

«Попри таку, як здається, відкритість різним формам соціальної активності, реальна участь у них лишається мінімальною. Наприклад, лише 6% респондентів підписували петиції протягом останнього року і тільки 3% звертались до ЗМІ. Отже, на даний момент можна сказати, що участь в антикорупційній діяльності залишається, по суті, на рівні бажаної. Подібна тенденція є характерною і в питаннях готовності громадян повідомляти про факти корупції.

Боротьба з корупцією вимагає впевненості в тому, що громадяни повідомлятимуть про аморальні або протиправні, з їхнього погляду, дії, що мають місце в їхніх організаціях, особам або органам, які, на їхню думку, можуть змінити таку поведінку або попередити такі дії» [5, с.37].

«В Україні, як і в більшості країн, що знаходились під владою авторитарних режимів, повідомлення про чийсь протиправні дії традиційно сприймається у дуже негативному світлі. Хоча таке ставлення, здається, почало змінюватися останніми роками, слід пам'ятати, що ті, хто викриває факти можливих зловживань, не завжди діють з альтруїстичних міркувань, отже, в окремих випадках за їхніми діями можуть стояти власні інтереси. Саме через це важливу роль відіграє ретельна розробка механізмів роботи з заявами про факти корупції» [24, с.39].

«З урахуванням зазначеного, в ході опитування громадян, державних службовців та працівників правоохоронних органів розглядалися такі питання:

- наскільки реальним є поширення практики повідомлень про службові зловживання у різних сферах державного сектора;
- якими мотивами керуються особи, що повідомляють про ймовірні випадки нечесної поведінки;

- ставлення державних службовців та населення в цілому до тих, хто повідомляє про службові зловживання;
- мотиви тих, хто відмовляється доводити до відома інших інформацію про сумнівні з юридичної та етичної точки зору практики;
- проблеми, що постають перед викривачами випадків зловживань у результаті заяв про службові злочини» [39];
- «адекватність, у теорії та на практиці, існуючих механізмів захисту викривачів можливих службових зловживань.

Результати дослідження показали, що попри той факт, що в цілому населення ставиться до тих, хто повідомляє про зловживання, доволі позитивно, фактичний рівень таких повідомлень усе ж залишається низьким. Переважно діями тих, хто все ж робить службові викриття, керують особисті інтереси, а тих, хто не повідомляє про зловживання, – усвідомлення чималих особистих ризиків, пов'язаних з такими зверненнями. Отже, схоже, що потенціал для поширення практики службових повідомлень усе ж існує і може розкритися за умови проведення відповідних удосконалень у системі» [42].

«Негативне ставлення до практики повідомлень про службові зловживання (що інколи називають інформуванням), що, як вважалося, панує серед населення, потроху зникає. Більшість представників українського суспільства (66%) насправді сприймає викриття протиправних дій швидше позитивно, ніж негативно. Тут у 2018 спостерігається зростання числа тих, хто ставиться до таких заяв позитивно, – на 24% порівняно з даними, отриманими Інститутом прикладних гуманітарних досліджень у 2004 році» [1, с.54].

«Більше того, значна частина опитаних (42%) вважає викриття випадків службових зловживань високоефективним інструментом боротьби з корупцією. Утім, фактична кількість повідомлень про протиправні або неетичні вчинки лишається незначною. Як показали інтерв'ю, лише 5% респондентів повідомляють у правоохоронні органи про випадки корупції,

свідками яких вони стали. Інші 45% зазначають, що мали бажання повідомити, але їм завадили або їх відрадили від цього через якісь причини. Очевидно, це свідчить про те, що потенціал усе ж є, слід лише створити більш сприятливі умови для поширення практики службових викриттів» [1, с.82].

Готовність громадян повідомляти у правоохоронні органи про випадки вимагання хабара представлено на **рис.2.4.**

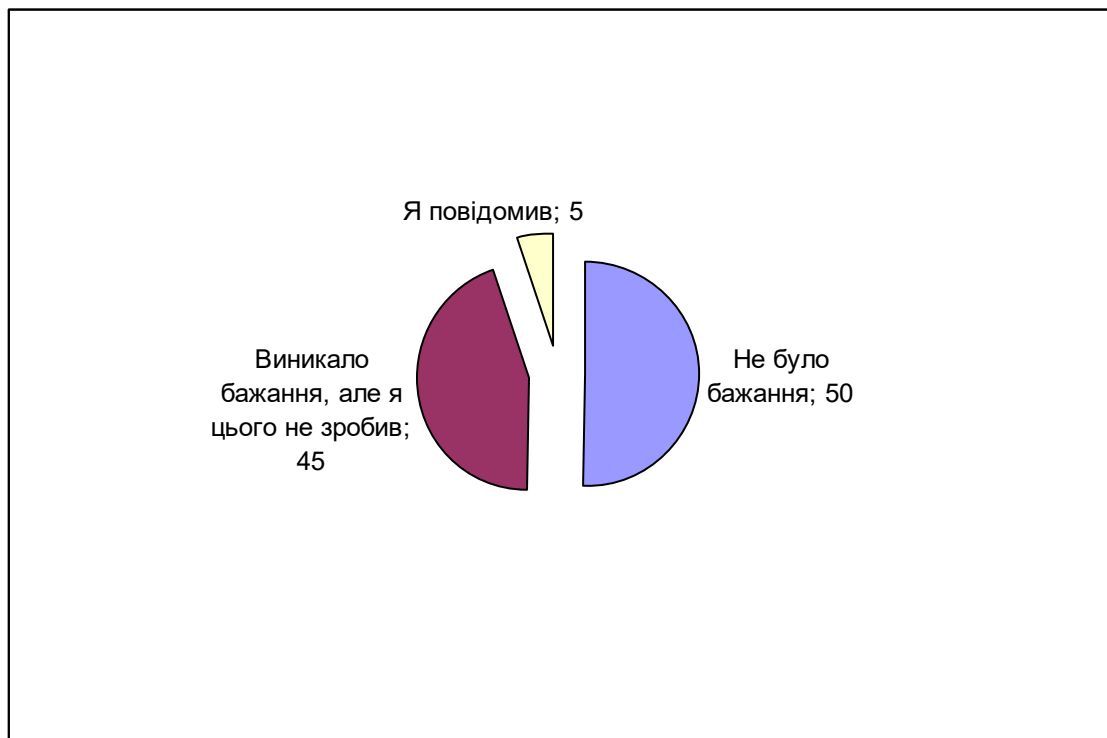

Рисунок 2.4 - Готовність громадян повідомляти у правоохоронні органи про випадки вимагання хабара

Джерело: складено автором на основі 1

«Ставлення до викриття випадків зловживань, шахрайства або корупції серед представників української держслужби значно відрізняється від ставлення до них у суспільстві в цілому. Атмосфера, що панує у державних установах, з їхньою внутрішньою культурою та особистими відносинами, створює не надто сприятливі умови для викриття службових зловживань серед своїх колег» [2, с.84]. «Це, зокрема, стосується ситуацій, коли для вирішення інциденту залучаються інші суб'єкти (наприклад, ЗМІ або

правоохоронні органи) замість того, щоб скористатись наявними внутрішніми механізмами. Більшість державних службовців характеризують тих, хто викриває випадки службових зловживань, негативно: жадібна, заздрісна людина, кар'єрист та зрадник. Внутрішні службові викриття розглядають позитивно лише 33% державних службовців, а зовнішні – менше 20%. Майже чверть респондентів з масиву державних службовців зазначили, що вважають внутрішні службові викриття аморальними» [5, с.14].

«Негативне ставлення держслужбовців до тих, хто повідомляє про можливі випадки корупції, та той факт, що вони віддають перевагу внутрішнім каналам повідомлень, відображається на практиці. Попри поширеність корупції в державних органах, лише 23,5% опитаних держслужбовців відомо про випадки звернень до керівництва і лише 8% – про повідомлення в інші органи. Не менш важливо зазначити, що рівень готовності державних службовців до активного викриття сумнівних практик лишається низьким. Три чверті опитаних держслужбовців зазначили, що не робитимуть нічого, навіть якщо їм стане відомо про корупційні дії з боку когось із колег. Лише 20% готові звернутися з цього приводу до керівництва. Дуже незначний відсоток респондентів подумали б звернутися у правоохоронні органи, ЗМІ та громадські організації» [1, с.78].

«Неоднозначне ставлення правоохоронців до тих, хто подає заяви про випадки корупції, свідчить як про те, що громадяни лишаються для них цінним джерелом такої інформації, так і про те, наскільки значну роль відіграє серед них внутрішня організаційна культура. 80% правоохоронців сприятливо ставляться в своїх оцінках до чиновників, які повідомляють про службові зловживання. При цьому в оцінках своїх колег-правоохоронців, які повідомляють про корупційну поведінку, цей показник падає до 48%. Фактично, майже половина опитаних правоохоронців вважає службові викриття стосовно дій своїх колег аморальними. Таке негативне ставлення до внутрішніх повідомлень підтверджується й фактичною кількістю відомих

випадків службових викриттів у структурі правоохоронних органів, що є так само низькою, як і в державній службі» [10, с.64].

Рішення повідомляти чи не повідомляти про факт корупції, як можна припустити, залежить здебільшого від оцінки як переваг, так і негативних факторів.

«Викриття випадків зловживань як антикорупційний інструмент надає громадянам механізм, за допомогою якого вони можуть зробити свій внесок у вдосконалення суспільства. Проте лише декого з заявників (15%) до дій спонукає бажання принести користь суспільству. Переважна більшість тих, хто повідомляє про свої підозри щодо випадків корупції, навпаки, серед основних мотивів називають особисті інтереси, наприклад захист своїх прав. Глибинні інтерв'ю з посадовцями, які повідомляли про підозрілі дії своїх колег керівництву, підтверджують, що такі повідомлення, як правило, зумовлені особистими інтересами, зокрема невдоволенням, помстою чи бажанням зробити кар'єру. Лише декілька осіб зазначили, що робили це з безкорисливих міркувань: бажання відстояти моральні принципи, відповісти на зухвалу поведінку з боку керівництва або покращити нездорову, з їхнього погляду, атмосферу в колективі» [8, с.38].

«Серед громадян найважливішою причиною замовчування інформації про підозрілу поведінку є недовіра до ефективності механізмів реагування на скарги. Слід зазначити, що 47% опитаних, які мали бажання повідомити про корупцію, але не зробили цього, вважають, що звернення з приводу таких протиправних дій до правоохоронних органів не спричинили б жодних санкцій проти порушника. Така позиція, схоже, відповідає дійсності: 43% тих, хто все ж повідомляв про зловживання, зазначили, що їхні звернення не дали результатів, і лише 22% вказали, що результати були позитивними; нарешті, 35% заявили, що їхні повідомлення мали для них як джерела інформації негативні наслідки» [16, с.34].

«Крім невпевненості у доцільності звернень про випадки зловживань в українських реаліях, громадяни відчують недовіру до правоохоронних

органів у питаннях збереження конфіденційності та сумніви щодо адекватності рівня захисту у разі погроз або помсти. Остання причина занепокоєння, очевидно, має під собою підґрунтя, адже більшість працівників правоохоронних органів (80%) також погоджуються, що ті, хто повідомляє про випадки корупції, захищені слабо» [12, с.14].

«Правова необізнаність та ступінь доступності каналів повідомлень також певною мірою впливають на бажання громадян робити заяви. Відчувається невпевненість у тому, що саме становить корупцію згідно з законодавством і, отже, про які випадки відповідним чином треба повідомляти та які докази можуть бути потрібні, щоб обґрунтувати звинувачення. Деякі громадяни просто не знають, до кого треба звертатися зі скаргами про випадки корупції» [8, с.59].

«45% опитаних громадян відповіли, що в якийсь момент думали повідомити про випадок корупції, але не зробили цього. Для таких людей реформи, які б допомогли усунути недоліки, що, як вони вважають, є в системі, можуть стати достатнім стимулом для активних дій.

Негативний імідж тих, хто викриває зловживання у системі державної служби, можна побачити у відповідях про причини відмови державних службовців від викриття фактів корупції серед своїх колег» [23, с.19].

«Респонденти з обох зазначених категорій називають невпевненість у можливих наслідках для того, хто повідомляє про дії своїх колег, основним фактором, що відбиває бажання діяти. Фактично, більше державних службовців прогнозують негативні наслідки для службовця, який інформує про зловживання (19%), а не для корупціонера (14%), а на думку правоохоронців, колеги та керівництво дивитимуться на нього швидше зі зневагою (35%), аніж з повагою (6%)» [18, с.25].

«Серед інших причин занепокоєння називалась недовіра до тих, хто розслідує заяви про зловживання, а також сумніви щодо здатності внутрішніх механізмів відповідним чином реагувати на заявлені інциденти. 31% державних службовців припускають, що викриття випадків корупції не дасть

жодних результатів. Ще 19% вважають, що хабарнику досить буде поділитися отриманими від корупційної угоди грошима з керівництвом – і справу закриють» [9, с.4].

Основна ідея системи службових викриттів полягає в тому, що захист осіб, які викривають факти зловживань, є необхідним для підвищення рівня доброчесності у системі державної служби та професійному середовищі загалом.

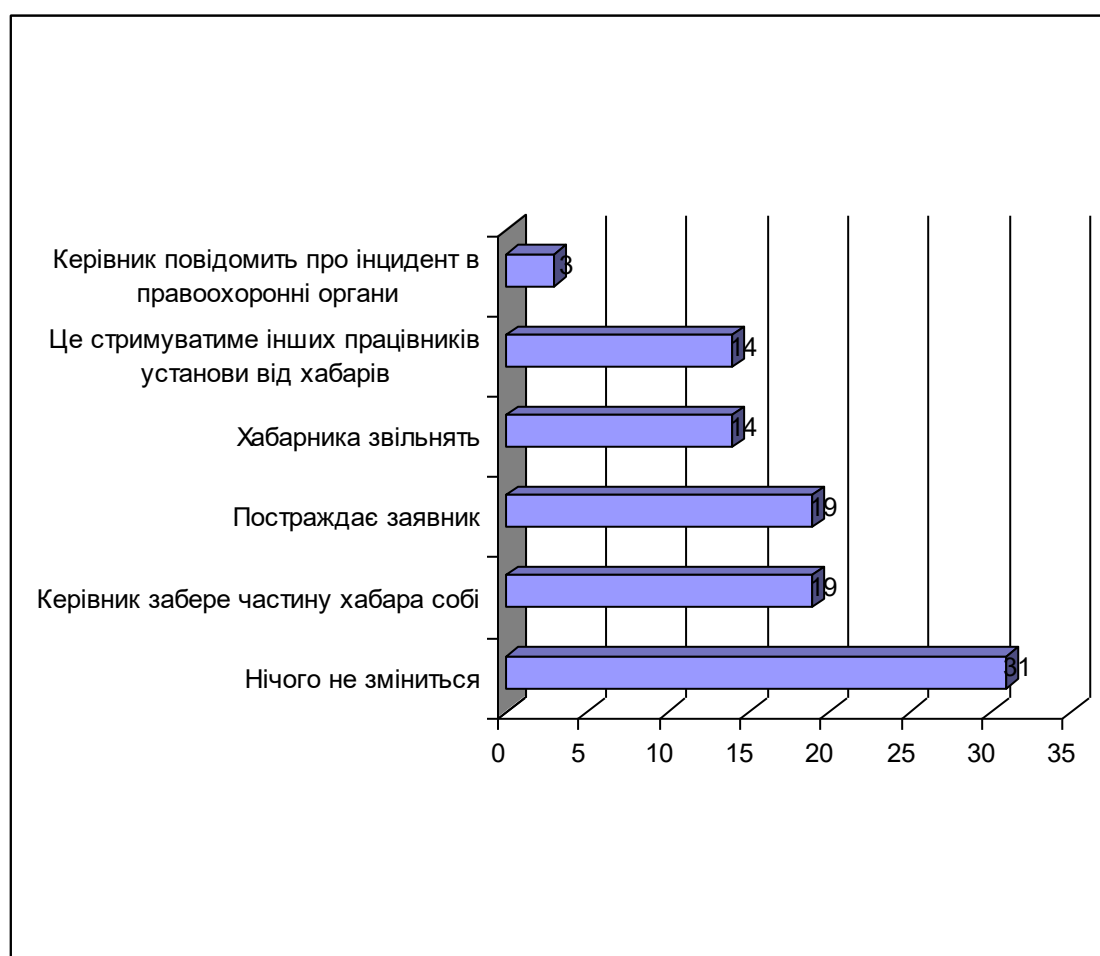

Рисунок 2.5. - Прогнозовані наслідки повідомлення державним службовцем керівництву про факт корупції

Джерело: складено автором на основі 1

«Отже, мета чинних процедур полягає не лише в наданні захисту працівникам, які викривають протизаконні дії або випадки безгосподарності, а й у підвищенні ефективності державних органів шляхом доведення

інформації про проблеми до уваги тих, хто може їх вирішити. В ідеалі, успішність застосування таких процедур визначається не за кількістю працівників, які вийшли за межі звичайної вертикалі, щоб повідомити про зловживання та отримати захист від репресій, а за кількістю тих, хто довів інформацію про проблеми до уваги керівництва та кому не потрібно було йти далі» [1, с.157].

«Наведені аргументи свідчать про те, що наявним механізмам системи службових викриттів в Україні ще далеко до такого стандарту. Тотальна недовіра до системи відвертає громадян, державних службовців та правоохоронців від звернень з приводу своїх проблем до тих, хто має можливість їх вирішити.

Результати дослідження головного управління державної служби України показали:

– Працівники ЗМІ загалом цікавляться темою корупції та вважають її важливою для аудиторії.

– Проте самі українці лише частково цікавляться проблемою корупції та покладаються швидше на особистий досвід або власні контакти як основні джерела інформації про неї.» [12, с.14].

– «На думку населення, репортажам про корупцію бракує обґрунтованості та неупередженості, отже, громадяни скептично ставляться до ЗМІ як надійного джерела інформації.

– Ані журналісти, ані громадяни не відчують, що інформація ЗМІ має скільки-небудь суттєвий вплив на подолання корупції.

– Співпраця між журналістами, правоохоронцями та представниками громадських організацій є епізодичною та безсистемною, а її ефективність викликає сумніви» [1, с.96].

– «На думку журналістів, на їхній потенціал розслідувати та повідомляти про корупційні проблеми негативно впливає ряд чинників, зокрема різного роду тиски з боку власників та інших сторонніх суб'єктів.

– При цьому навіть самі журналісти погоджуються, що вони корумповані як група і що використовують корупційні методи.» [12, с.14].

2.3 Оцінка ефективності державної антикорупційної політики

«Високий рівень корупції в Україні (передусім у діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та державних підприємствах) є негативним явищем, яке системно обумовлює низький рівень розвитку економіки в державі, складність у залученні іноземних інвестицій, повільні темпи інтеграції з Європейським Союзом. Крім того, через те, що Державний бюджет регулярно не отримує значні кошти внаслідок недостатньої ефективності заходів із попередження та протидії корупції, соціальний захист державою уразливих груп населення знаходиться у вкрай незадовільному стані» [10, с.8].

Корупція у вигляді неправомірного створення органами державної влади і місцевого самоврядування переваг для окремих суб'єктів підприємницької діяльності, широкий розсуд державних органів під час здійснення контрольних заходів значним чином шкодить також і розвитку приватного сектору.

«У звітах авторитетних міжнародних організацій протягом багатьох років традиційно відзначається, що Україна з часу набуття нею незалежності перебуває під значним впливом корупції. При цьому окремо наголошується на особливому поширенні корупційних проявів у сфері дозвільної та контролюючої діяльності органів державної влади стосовно підприємців, під час судового розгляду спорів та діяльності правоохоронних органів, під час державного адміністрування та контролю за сплатою податків і митного оформлення товарів, у сфері державних закупівель, енергетичному секторі,

розподілі землі та інших природних ресурсів. Проведення виборів також характеризується, як правило, корупційними зловживаннями, підкупом виборців тощо» [20, с.18].

«Слід визнати, що корупційним проявам так само піддана і сфера бізнесу. Так, у дослідженні Ernst & Young за 2017 рік Україна зайняла перше місце за поширеністю хабарництва/корупції у діловій практиці. Наприклад, принаймні 37% респондентів готові запропонувати грошову винагороду в обмін на укладення або продовження контракту.» [12, с.14].

«На вкрай загрозливі масштаби корупції прямо констатовано у досить нещодавніх офіційних документах основних міжнародних партнерів України. Так, Парламент ЄС у резолюції від 17.07.2014 р. (2014/2717 (RSP) після підписання Угоди про асоціацію з Україною констатував, що в Україні «широко розповсюджена корупція та наявна колосальна тіньова економіка» (пункт 19)3. У резолюції від 15.01.2015 р. (2014/2965 (RSP)) Парламент ЄС висловив позицію, що антикорупційна стратегія, основною метою якої є нульова терпимість до корупції, вкрай необхідна Україні, і закликав українську владу вжити заходів щодо «викорінення системної корупції» (пункт 13)4. У 2017 році ПАРЕ у своїй Резолюції 2145 (2017) продовжує оцінювати корупцію в Україні як «широко розповсюджену» та висловлює з цього приводу особливу занепокоєність» [10, с. 85].

«Очікувалося, що після подій 2014 року місце України у відповідних рейтингах значно покращиться, в тому числі внаслідок ухвалення низки прогресивних законів, які передбачали, зокрема, утворення нових органів, єдиною спеціалізацією яких буде антикорупційна функція. Втім, ці прогнози не справдилися, зокрема, через істотну затримку початку роботи зазначених новоутворених органів. Так, у рейтингу вищезгаданої організації за 2015 та 2016 рік, Україна залишається у тій самій групі досить корумпованих держав, лише незначним чином підвищивши свій рейтинг: у 2015 році Україна посіла 130 місце (27 балів) з поміж 168 країн, а у 2016 – 131 місце (29 балів) серед 176 країн» [10, с.52].

«Це демонструє, що незважаючи на докладені в останні роки помітні зусилля органів державної влади, це, однак, не дає очікуваного ефекту у значній частині напрямів діяльності з попередження та боротьби з корупцією. Даний висновок підтверджується також і суспільними настроями. Наприклад, згідно соціологічному опитуванню TNS Ukraine, проведеному у березні 2016 року, 49% населення вважає, що порівняно з 2015 роком ситуація з корупцією не змінилася, а 22% вважає, що ситуація навіть стала гіршою» [1, с.17].

«Відповідно до дослідження Global Corruption Barometer, яке підготувало Transparency International, Україна станом на листопад 2016 року посідає перше місце серед країн Європи та Центральної Азії у рейтингу негативного сприйняття населенням зусиль держави у протидії корупції⁹. Все вищевикладене є наочним показником того, що проблема подолання корупції наразі є найважливішою у порядку денному реформ для України. Більше того, успішність реформаторських зусиль у всіх інших сферах є залежною від того, наскільки влада спільно з активною частиною суспільства рішуче і послідовно запроваджує заходи з протидії корупції» [20, с.32].

«З точки зору формування засад діяльності держави в антикорупційній сфері найважливішим законом, ухваленим з 2014 року став Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки». Вперше за історію України подібний документ затверджено у вигляді Закону, адже попередня практика (1997 - 2013 роки) полягала у тому, що подібні програмні документи затверджувалися на рівні підзаконного акту у вигляді Указу Президента» [20, с.14].

«За своєю структурою текст Антикорупційної стратегії, який є складовою частиною Закону, поділяється на розділи: 1) Формування та реалізація державної антикорупційної політики; 2) Запобігання корупції; 3) Покарання за корупцію; 4) Формування негативного ставлення до корупції; 5) Оцінка результатів та механізм реалізації Антикорупційної стратегії.

Такий структурний поділ Антикорупційної стратегії є логічним, оптимальним та достатньо пристосованим для практичних потреб» [20, с.25].

«Кожний розділ складається із короткого опису проблеми, постановки мети, а також розгорнутого переліку заходів, які слід вжити для досягнення мети. Викладення заходів є досить деталізованим, позбавленим нечіткості.

Всього у Антикорупційній стратегії визначено 10 чітко окреслених проблем і відповідно – 10 цілей, на досягнення яких спрямовані спеціально вказані заходи. Точний підрахунок кількості заходів, а також оцінка того, наскільки захід є виконаним, подекуди є ускладненим, адже заходи мають комплексний характер та, як правило, включають ще низку уточнюючих заходів. Відтак, це обумовлює те, що можуть існувати різні підходи щодо оцінки ступеню реалізації того чи іншого заходу» [10, с.24].

«В Антикорупційній стратегії стосовно формування та реалізації антикорупційної політики передусім було поставлено завдання створити в державі єдиний центр з координації діяльності у сфері протидії корупції, як того вимагають статті 5,6 Конвенції ООН проти корупції та рекомендації GRECO і OECD.

Серед головних заходів є:

визначити на законодавчому рівні засади організації та діяльності спеціально уповноваженого органу щодо запобігання корупції, відповідального, зокрема, за комплекс заходів із формування та реалізації антикорупційної політики. Зазначений орган повинен мати гарантії незалежної діяльності із забезпеченням широкої участі в ній представників громадянського суспільства і на нього мають бути покладені, зокрема, такі функції» [10, с.38]:

«підготовка щорічного звіту про стан виконання Антикорупційної стратегії та проекту доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики;

аналіз стану справ з питань корупції, підготовка пропозицій щодо заходів нормативно-правового, організаційного, кадрового характеру;

моніторинг та координація виконання антикорупційної програми;

контроль за дотриманням законодавства про конфлікт інтересів та декларування майна, доходів, видатків та зобов'язань фінансового характеру;

залучення громадськості до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики;

поширення інформації про корупцію, проведення заходів із формування світогляду неприйняття корупції» [36, с.14].

«На виконання цього було:

- ухвалено Закон «Про запобігання корупції», згідно з яким всі вказані функції покладено на НАЗК – центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом;

- проведено конкурсний відбір членів НАЗК. Однак, незважаючи на надмірну тривалість процедури відбору, обрано було лише 4 члени із 5.

- у березні 2016 року НАЗК зареєстровано як юридичну особу. На даний час НАЗК має власний веб-сайт, забезпечено приміщенням, матеріальними умовами для здійснення діяльності, а також бюджетним фінансуванням, 75% особового штату органу укомплектовано. Для працівників НАЗК регулярно проводяться тренінги» [16, с.40].

«Разом з тим фінансування бюджетних видатків на заробітну плату працівників апарату НАЗК у 2017 році було зменшено (порівняно з 2016 роком), що спричиняє постійний відтік кадрів із НАЗК.

Крім того веб-сайт НАЗК часто не витримує навантаження під час періоду заповнення е-декларацій, з чим пов'язані додаткові значні часові витрати та незручності декларантів.

- 24 лютого 2017 року на установчих зборах делегати громадських об'єднань сформували склад Громадської ради при НАЗК, яка розпочала свою діяльність. Склад Громадської ради при НАЗК затверджено розпорядженням КМ від 5 квітня 2017 року № 231-р.» [1, с.126].

«- Рішенням НАЗК від 13 липня 2017 року № 317 ухвалено Методичні рекомендації щодо діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції.

Із аналізу інформації про стан виконання Державної програми випливає, що слід продовжувати реалізовувати, зокрема, такі заходи:

- розробку та впровадження Комунікаційної стратегії НАЗК на 2017–2020 роки;

- забезпечення укладення договорів про забезпечення доступу НАЗК до інформаційних баз даних державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування;

- забезпечення прямого доступу НАЗК до інформаційних баз даних державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування» [1, с.127].

«- розробити проект акта КМ щодо схвалення загальнонаціональної методики оцінки рівня корупції відповідно до стандартів ООН, щороку проводити із залученням громадськості дослідження щодо сприйняття корупції та довіри населення до органів, відповідальних за запобігання корупції, готовності населення брати участь у заходах щодо запобігання корупції, поширеності та видів моделей корупційної поведінки, корупціогенних ризиків у відповідних сферах» [1, с.128].

«Рішенням НАЗК від 12 січня 2017 року № 12 схвалено Методику стандартного опитування щодо рівня корупції в Україні. Пройдено тендерні процедури на закупівлю послуг із проведення дослідження рівня корупції в Україні та розпочато загальнонаціональне дослідження щодо корупції в Україні. Результати соціологічного дослідження мають бути оприлюднені у вересні 2017 року. Зазначені результати мають бути обов'язково враховано під час формування пропозицій до наступної Антикорупційної стратегії та Державної програми.

- забезпечити імплементацію міжнародних стандартів співпраці влади та громадськості у прийнятті рішень у сфері антикорупційної політики, зокрема закріплених у Кодексі кращих практик участі громадськості» [12, с.14] «у процесі прийняття рішень, ухваленому конференцією міжнародних

неурядових організацій Ради Європи 1 жовтня 2009 року, та перейти до нових форм співпраці, таких як діалог та партнерство» [1, с.128].

«Реалізація даного заходу є незадовільною. Він має перейти у повному обов'язі до наступної Антикорупційної стратегії.

Відповідні заходи, передбачені у Державній програмі, також не реалізовано. Відтак, слід продовжити реалізацію такого заходу Державної програми, як

- затвердження спільного з громадськістю меморандуму щодо принципів партнерства у сфері антикорупційної політики та забезпечення його виконання

- проводити на постійній основі інформаційні кампанії, орієнтовані на різні соціальні групи та спрямовані на усунення толерантного ставлення до корупції, підвищення рівня співпраці влади та громадян у протидії корупції» [10, с.58].

«Оцінка ефекту антикорупційних заходів приведено у табл. 2.4 додатку Б. Проведені заходи дозволили ліквідувати втрати держави на суму близько 3 млрд дол. США в середньому на рік: в середньому 2,82 млрд дол. США переоплати за російський газ; недоотримання «Нафтогазом» 0,18 млрд дол. США щорічно через ціновий арбітраж; втрати від договорів спільної діяльності 1 млрд грн (до 125 млн дол. США) щорічно. Додаткові надходження до бюджету завдяки ліквідації конвертаційних майданчиків та боротьбі зі схемним податковим кредитом - 3 млрд дол. США за 2015-2017 роки. Економія від переходу на нову процедуру закупівель – 40 млрд грн за 2015-2017 роки. За деякими підрахунками економічний ефект відкриття даних у 2017 році склав 700 млн дол. США, причому до 2025 року цей показник може зрости до 1,4 млрд дол. США» [20, с.59].

«Даний захід реалізовувався протягом звітного періоду, але для досягнення соціального ефекту, його слід продовжити і на наступний період, визначивши у Державній програмі, пріоритетні сфери та тематику кампаній.

Головним здобутком реалізації заходів, передбачених даним розділом Антикорупційної стратегії, є створення НАЗК як єдиного координуючого органу у сфері протидії корупції, забезпечення нормативного та організаційної бази для діяльності НАЗК в рамках функцій, визначених Законом України «Про запобігання корупції». Це створило базу для подальших більш цілеспрямованих та масштабних дій щодо практичного впровадження заходів із попередження корупції. Якщо оцінювати в цілому рівень ефективності виконання заходів по цьому Розділу Антикорупційної стратегії, то оцінка: нижче середнього» [17, с.37].

Таким чином, «за даними загальнонаціонального опитування, респонденти дають хабарі чиновникам з ряду причин, найпоширенішою з яких є переконання, що хабар – зручний і практичний інструмент. Більше половини опитаних вважають, що корупція – як у вигляді хабарів, так і блату – може відкривати зачинені для інших двері (наприклад, для оформлення дитини у дитячий садок), при цьому 27% зазначають, що це зручний спосіб спростити або обійти процедурні вимоги. Деякі респонденти вказують на той факт, що корупцію можна розглядати як спосіб компенсувати низьку заробітну плату (6%) або вплинути на результат, тобто отримати послугу у прийнятний спосіб (12%). Високий рівень корупції в Україні (передусім у діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та державних підприємствах) є негативним явищем, яке системно обумовлює низький рівень розвитку економіки в державі» [12, с.14].

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

3.1 Напрями подолання корупції для забезпечення ефективного державного управління

«Прогнозованими наслідками поширення корупції в Україні є: підриє соціальної довіри й верховенства права; руйнація соціальної моралі та почуття справедливості у населення; перешкоджання функціонуванню ринку та деформація нормальних систем розподілу; зниження громадянської відповідальності; посилення соціальної напруженості у регіонах; зневіра у ефективності державної політики тощо.

Комплекс причин і факторів поширення корупції в органах публічної влади в Україні в період суспільних трансформацій включає:

- політичні (закритість політичної системи, непрозорість прийняття управлінських рішень, занадто повільний розвиток політичної структури й свідомості суспільства, насамперед його громадських інституцій, непослідовність у проведенні антикорупційної політики);

- економічні (непрозорість економічних процесів);» [10, с.65].

- «– правові (недостатня правова база для ефективної протидії корупції; відсутність на нормативному рівні цілісної системи засобів попереджувального впливу на причини й умови, які сприяють корупції й корупційним діянням);

- організаційно-управлінські;

- соціально-психологічні (несформованість антикорупційної свідомості) фактори.

До специфічних виявів корупції в Україні належать:

- недостатня законодавча врегульованість ринкових відносин у державі викликає спокусу вирішувати економічні проблеми неринковими засобами;» [10, с.85].

«– широка державна монополія надає можливості для розвитку корупції; ринкові методи роздержавлення власності (тендери, аукціони тощо) є джерелами корупції;

– тіньові кошти вносять елементи дисбалансу в бюджетний процес, випадають з процесу оподаткування та виконують функцію платіжного засобу за незаконно надані державним посадовцем послуги.

Розглядаючи корупцію як соціальний феномен, можна виділити її дезорганізаційний та реорганізаційний вплив на суспільство» [10, с.52].

«Дезорганізаційний вплив корупції проявляється в низці негативних факторів: небезпека руйнування держави, формування тіньової парадержави, скривлення й гальмування економічних реформ, криміналізація економічних відносин, обмеження конституційних прав і свобод людини й громадянина й погіршення моральнопсихологічного клімату в суспільстві, що впливає на формування образу соціальної дійсності. У результаті відбувається роздвоєння особистості – людина розуміє значення й зміст суспільних цінностей і правових норм, але діє всупереч їм, під диктування правил, характерних для корупційних практик. У цілому ж, соціальна дійсність сучасного українського суспільства сприймається населенням як не заснована на нормах права й суспільної моралі» [20, с.54].

«Реорганізаційний вплив корупції на сучасне українське суспільство необхідно розглядати в контексті переваги в країні процесів «деформалізації правил» соціального й економічного життя. В умовах трансформаційного суспільства корупційні практики вважаються нормою життя й без них уже не мислиться суспільний устрій, ведення бізнесу а, виходить, і соціальна реальність у цілому.

Проблемою, пов'язаною з поширенням корупції в сучасних українських умовах, можна назвати досить широку соціальну базу для її відтворення в середовищі державних службовців. Більшою мірою це проявляється на центральному рівні» [34, с.58].

«Важливе значення має й думка учасників соціологічних досліджень про недостатність тільки правових заходів щодо подолання корупції й необхідності розробки комплексного підходу до рішення питань по її подоланню.

Ефективним інструментом на шляху запобігання та протидії корупції може стати комплекс механізмів протидії та попередження корупції в органах публічної влади. При цьому механізми протидії мають бути спрямовані на ліквідацію причин і зменшення прояву корупціогенних чинників і мають виключно нисхідний характер, від державних органів до громадянина, механізми ж попередження базуються на тісній взаємодії держави та інституцій громадянського суспільства і спрямовані на руйнацію передумов корупції» [3, с.31].

«Система механізмів протидії та попередження корупції має містити: державно-політичні, державно-правові, соціально-економічні, суспільно-громадянські, соціокультурні.

Сучасний стан антикорупційних громадських структур в Україні може бути охарактеризований як проміжний між фазами «артикуляція проблеми» і «формування соціального руху». Заснований на антикорупційних гаслах рух протесту з кожним роком усе більше радикалізується, відповідні структури громадянського суспільства знаходять групову ідентичність, починаючи активну пропагандистську діяльність по трансформації соціальної дійсності» [16, с.4].

«Основними суб'єктами антикорупційного компоненту трансформації соціальної дійсності сучасного українського суспільства виступають прогресивна частина еліти країни й структури громадянського суспільства. Прийняття й проведення в життя антикорупційних рішень, а також просвітницька діяльність мають бути спрямовані на формування антикорупційної свідомості на основі деміфологізації суспільного сприйняття корупції» [10, с.19].

«Основні напрямки й завдання боротьби з корупцією в органах публічної влади України повинні бути сформовані в систему механізмів правового, економічного, організаційного, виховного характеру відносно профілактики корупційних дій державних службовців, включаючи розвиток загальної культури відносин влади в українському суспільстві.

Повинна бути прийнята реальна державна Стратегія боротьби з корупцією, в якій необхідно не тільки декларувати необхідність вживання різних заходів до корумпованих чиновників, але й показати правові, економічні, організаційні й соціальні механізми мінімізації корупції в органах публічної влади, а також профілактики корупційних дій державних службовців» [12, с.14].

«У сучасних українських умовах виключне значення мають питання становлення нової моральності, особливо в середовищі професійних керівників – державних службовців та посадових осіб. Можна визначити головні напрями подолання корупції в Україні. Це такі:

– надання боротьбі з корупцією статусу забезпечення економічної та національної безпеки країни; впорядкування та удосконалення правового поля у сфері боротьби з корупцією, проведення судової реформи;» [18, с. 85].

«— обмеження тіньового сектора економіки, формування соціально відповідального підприємницького середовища, розбудова партнерства держави з бізнесом;

– перенесення акценту з боротьби на протидію корупції,

– запровадження антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів;

– формування в суспільстві нетерпимості до корупції, створення атмосфери соціального партнерства між громадянами та державою, ліквідація правової безграмотності населення» [20, с.54].

Головними пріоритетами боротьби з корупцією в Україні є такі, що представлені на рис. 3.1.

Головні пріоритети боротьби з
корупцією в Україні

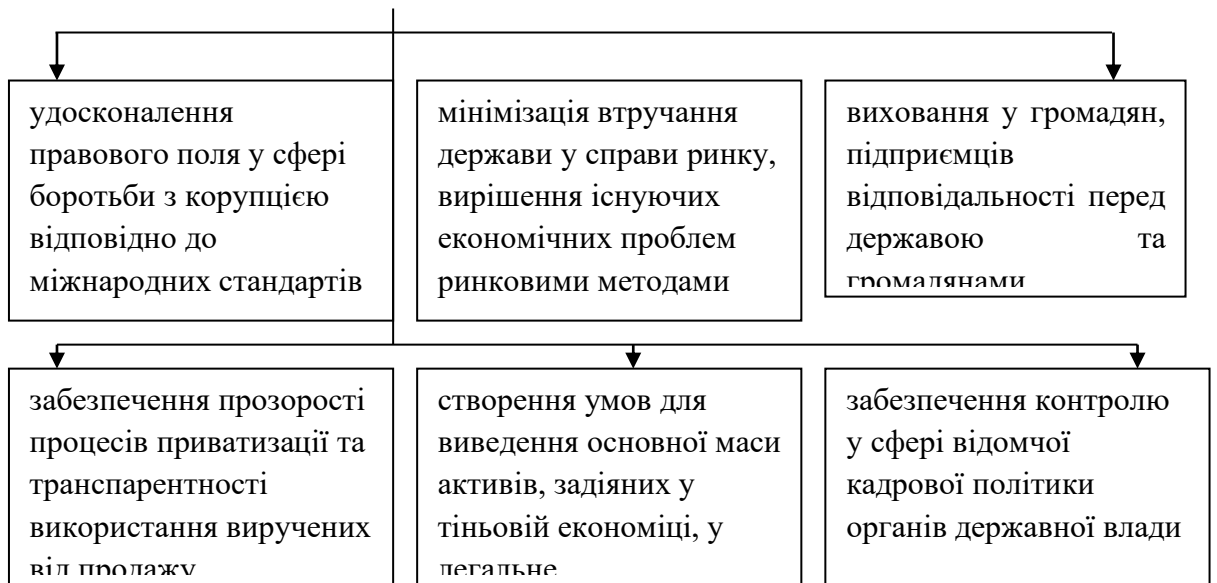

Рисунок 3.1 - Головні пріоритети боротьби з корупцією в Україні

Джерело: складено автором на основі [44, с.181].

«Отже, у контексті розробки механізмів протидії корупції можна запропонувати такі антикорупційні ініціативи:

- схвалити Концепцію реформування публічної адміністрації;
- припинити практику «розширення» повноважень органів публічної адміністрації шляхом підзаконної нормотворчості;
- розвивати функцію внутрішнього контролю в органах публічної адміністрації (фінансовий контроль та службові розслідування);
- доцільно поширити чинність Закону України «Про боротьбу з корупцією» на всіх посадовців, які працюють у державних установах і організаціях;
- розвивати електронне врядування (зокрема, використовувати електронну пошту для замовлення адміністративних послуг);
- розробити та схвалити ЗУ «Про адміністративний збір», впорядкувавши відносини щодо встановлення плати за надання адміністративних послуг тощо» [10, с.57].

«Проведений аналіз сутності й змісту феномену корупції, розгляд варіантів виходу із критичної ситуації, що створилася в країні, будуть деякою мірою корисні для більше глибокого дослідження цієї проблеми й допоможуть розвитку наукових підходів до вивчення цього явища й виробленню практичних заходів для її подолання» [44, с.181].

«Ефективне державне управління є актуальним для всіх країн світу, але для країн, що розвиваються та намагаються зайняти своє місце у світовій спільноті, воно має першочергове значення. За відсутності гідного державного управління уряди не можуть ефективно надавати публічні послуги; часто неякісними є послуги з охорони здоров'я та освіти; процвітає хабарництво, незаконне привласнення товарів і послуг, призначених для суспільного споживання, віддавання переваги членам сім'ї при прийомі на роботу, здійснення лобіювання при схваленні законів і правил з метою отримання особистої вигоди. Все це призводить до того, що країна, яка отримує кошти на розвиток від міжнародних організацій, не демонструє ніякого прогресу, адже, перш ніж здійснювати реформування у будь-якій галузі, потрібно побороти корупцію у владі» [21, с.36].

«Зокрема, в Україні, де боротьбу з корупцією оголошено головним пріоритетом, Індекс сприйняття корупції (СРІ) за 2016 рік склав 29 балів зі 100, це всього лише на 2 бали більше, ніж у 2015 році. Таке незначне зростання Індексу сприйняття корупції не можна вважати перемогою демократії в країні, адже протягом останніх років значення Індексу не сягнуло навіть 30 балів, нижньої межі відносної ефективності боротьби з корупцією» [20, с.14]. «Отже, важливим є визначення причинно-наслідкових зв'язків корупції та сталого розвитку держави, формування у суспільстві негативного відношення до корупції, а також компетентності «відповідальність» у громадян та майбутніх державних службовців на ментальному рівні як запоруки протидії корупції» [44, с.181].

«Відповідно до досліджень Світового банку корупція є головним викликом досягнення двох основних цілей сталого розвитку – подолати

бідність до 2030 року та покращити спільне процвітання для найбідніших 40% людей у країнах, що розвиваються. Щороку приблизна сума, яку підприємства та приватні особи витрачають на здійснення хабарів 1,5 трильйони доларів (близько 2% світового ВВП). Емпіричні дослідження Світового Банку продемонстрували, що, наприклад, у Парагваї бідні люди витрачають 12,6% своїх доходів як хабар, домогосподарства з високими доходами на ці ж цілі витрачають 6,4%, в Сьєрра-Леоне ці цифри складають 13% і 3,8% відповідно. Кожен вкрадений долар, євро, песо, юань або гривня позбавляє бідних людей рівних можливостей у житті» [44, с.181].

«Сталий економічний розвиток держави характеризується економічним зростанням, яке забезпечуючи життєдіяльність громадян, визначається здатністю екосистем до відновлення та не призводить до їх зруйнування. Забезпечення сталого економічного розвитку держави можливе за умови зміни суспільних відносин, і створення суспільства, яке не руйнуватиме середовище свого існування. Однією з головних умов створення таких суспільних відносин є подолання корупції. У бідних країнах та країнах з перехідною економікою, як Україна, зробити стрибок у бік сталого розвитку без належного антикорупційного врядування – неможливо. Це є особливо важливим в умовах коли країна отримує міжнародну допомогу в багатьох сферах життя, тому що корупція знижує ефективність такої допомоги та у підсумку призводить до недовіри до держави-реципієнта з боку міжнародних організацій» [44, с.181]

Основні причини неефективної боротьби з корупцією в Україні представлені на рис. 3.2.

Основні причини	відсутність транспарентності (наприклад, державні чиновники не інформують про свої дії, яким чином і чому, і не пояснюють свої дії), корумповані державні службовці можуть переказувати доходи від своїх злочинів за кордон і мати рахунки в іноземних юрисдикціях, щоб уникнути викриття та легше користуватись своєю незаконною наживою
	низька вірогідність викриття та безкарність протиправних дій

	чиновників
	відсутність та незацікавленість вищих органів влади у реформуванні судової системи
	злиденність, брак товарів, потреба у отриманні чогось цінного особисто для себе та неповага до законів, вихована на ментальному рівні
	неефективність роботи системи, що спричиняє у людей необхідність знайти спосіб досягнення своїх цілей без урахування існуючого порядку і законів
	відсутність сформованої компетентності «відповідальність» у громадян та державних службовців у результаті тривалого періоду знищення індивідуалізму та примусового переходу до колективізму за радянських часів

Рисунок 3.2 - Основні причини неефективної боротьби з корупцією в Україні

Джерело: складено автором на основі [44, с.182]

При цьому, користуючись світовим досвідом боротьби з корупцією, слід запропонувати такі стратегічні заходи (рис. 3.3).

Запропоновані стратегічні заходи боротьби з корупцією	для користування громадян потрібно відкрити урядові дані та інформацію про напрями витрачання податкових надходжень, а також коштів міжнародних організацій (прозорі та детальні дані про це на сайтах українських міністерств відсутні)
	створити активний форум державних чиновників, громадянського суспільства, лідерів приватного сектору та інших громадян «Антикорупційні ініціативи», який дасть можливість боротися з корупцією та захищати інтереси населення у багатьох сферах, включаючи найбільш ризиковані, як медичні закупівлі;
	публікувати усі дані про державні витрати на порталі відкритих бюджетів – у сховищі даних бюджетів країн всього світу, який створений Групою Світового банку
	створити інформаційно-технологічну інфраструктуру, яка дозволить широко використовувати електронні послуги (починаючи від сплати податків за допомогою Інтернету до заповнення рецептів лікарів)
	забезпечити можливість надсилати текстові повідомлення з мобільних телефонів громадян на певну визначену адресу миттєво з метою надання відгуків, подання пропозицій або повідомлення про проблему, пов'язану з публічними службами.

Рисунок 3.3 - Основні причини неефективної боротьби з корупцією в Україні

Джерело: складено автором на основі [44, с.181]

Ці засоби боротьби з корупцією дозволять підвищити ефективність використання міжнародних ресурсів для підтримки ефективного державного управління в Україні, нададуть громадянам можливість більш ефективно користуватися послугами служби охорони здоров'я та освіти, а динамічний приватний сектор при зменшенні корупційного тиску зможе створювати робочі місця, відповідно забезпечуючи сталий економічний розвиток держави.

3.2 Обґрунтування пропозицій щодо подолання корупції для забезпечення ефективного державного управління

«При розробці Антикорупційної стратегії на наступний період слід виконати вимоги статті 18 Закону України «Про запобігання корупції» і забезпечити ухвалення Антикорупційної стратегії у вигляді Закону, а також деталізувати заходи Антикорупційної стратегії у Постанові КМ про затвердження Державної програми з виконання Антикорупційної стратегії. Недосягнуті цілі Антикорупційної стратегії та невиконані заходи з їх досягнення, після оцінки їхньої актуальності, підлягають перенесенню до наступної Антикорупційної стратегії. Це забезпечить раціональне використання вже витрачених владних ресурсів та поступовість і системність у діях з подолання корупції» [44, с.183].

«Одним із дієвих інструментів подолання недостатності політичної волі, пасивності або повільності органів держави у реалізації антикорупційних заходів є більш широке залучення інститутів громадянського суспільства в якості виконавців (співвиконавців) заходів, визначених у наступній Державній програмі.

Для цього державі слід кардинальним чином змінити своє ставлення до діяльності антикорупційних громадських ініціатив, яких вона наразі «здебільшого вважає небезпечними опонентами, а не партнерами».

Потрібно нормативно передбачити більш дієві інструменти реагування з боку КМ стосовно органів виконавчої влади, які не дотримуються графіку виконання заходів, покладених на них Державною програмою» [44, с.183].

«У наступній Антикорупційній стратегії та Державній програмі слід велику увагу приділити саме механізмам моніторингу та об'єктивній незалежній (в тому числі з боку недержавних аналітичних центрів та незалежних експертів) оцінці ступеню практичного втілення кожного передбаченого заходу.

КМ забезпечити максимально можливий (з урахуванням економічної ситуації в державі) розмір фінансування з Державного бюджету виконання заходів, передбачених Антикорупційною стратегією та Державною програмою.

Органам державної влади забезпечити всебічне сприяння міжнародним донорам у наданні допомоги під час формування та виконання Антикорупційної стратегії та Державної програми» [20, с.18].

«Доцільним є дійти політичного консенсусу про те, що перед вжиттям КМ або іншими органами виконавчої влади додаткових заходів, не передбачених Антикорупційною стратегією, їх слід обов'язково оцінювати на предмет відповідності положенням Антикорупційної стратегії.

Відповідно до розробленої Державної програми про реалізацію принципів державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки (постанова № 265 від 29 квітня 2015 р.)

проведено антикорупційну експертизу виборчого законодавства та переглянуто його на основі висновків щодо корупціогенності та європейських стандартів, ухвалено законодавство щодо виконання рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO) у частині встановлення обмежень і забезпечення прозорості та підзвітності фінансування політичних партій і виборчих кампаній; ухвалено законодавство щодо визначення правових засад лобіювання, ухвалено законодавство щодо посилення громадського контролю» [44, с.181] «за прийняттям рішень виборними посадовими особами, зокрема через запровадження механізму попереднього громадського обговорення суспільно важливих рішень з використанням позитивного вітчизняного досвіду та на основі найкращої світової практики, підвищено рівень прозорості діяльності Верховної Ради України та місцевих рад, зокрема шляхом оприлюднення інформації про діяльність комітетів Верховної Ради України та місцевих рад (зокрема протоколів засідань), оприлюднення в Інтернеті інформації про народних депутатів України та депутатів місцевих рад (про їх фінансування, відрядження, помічників, їх декларації про доходи, майно, витрати і зобов'язання фінансового характеру тощо), надання безперешкодного доступу до інформації про кошториси представницьких органів та звітів про їх використання» [44, с.184].

«Але, зважаючи на те, що в 2016 році Україна в Індексі сприйняття корупції (СРІ) зайняла 131 місце серед 176 країн світу, необхідно відзначити, що заходи боротьби з корупцією, які проводились в Україні протягом останніх років після Революції Гідності, не дали результатів, а, відповідно, й ефективність міжнародної допомоги у реформуванні усіх напрямів суспільного життя є дуже низькою. Часто найбільш видимим проявом корупції є збагачення державних посадовців» [45, с.181].

«Боротьба з корупцією, з одного боку, тісно пов'язана з поліпшенням системи управління країною, тобто з поліпшенням системи формування уряду і керівництва його діяльністю, а, з іншого, залежить від виховання особистості усіма соціальними інститутами всередині держави.

Запропоновані засоби боротьби з корупцією дозволять підвищити ефективність використання міжнародних ресурсів для підтримки ефективного державного управління в Україні, нададуть громадянам можливість більш ефективно користуватися послугами служби охорони здоров'я та освіти, а динамічний приватний сектор при зменшенні корупційного тиску зможе створювати робочі місця, відповідно забезпечуючи сталий економічний розвиток держави» [44, с.181].

«У результаті проведеного дослідження обгрунтовано засоби подолання корупції задля забезпечення ефективного державного управління та сталого економічного розвитку країни. Ефективне державне управління під впливом корупційного тиску не лише заважає країні нормально розвиватись, гальмуючи іноземні інвестиції та скорочуючи національне багатство, але й активізує міграційний відтік відповідальної частини громадян, найкращої частини національного генофонду, тим самим призводячи до знищення нації. Боротьба з корупцією на рівні держави має починатись з боротьби з корупцією на рівні виховання особистості, шляхом формування, перш за все, компетентності «відповідальність» у громадян країни, тобто свідомого їх ставлення до його вимог суспільства, уміння відповідати за власне життя, дії та вчинки.» [12, с.14]. «При цьому пропонується зосередження уваги на освіті для формування нової генерації людей, які націлені на досягнення не лише своїх цілей, але й цілей розвитку держави; виховування поваги до правил, які регулюються такими суб'єктами, як сім'я, підприємство, уряд, рада, країна; забезпечення можливості молоді звітувати за кожну дію та прийняте рішення у будь-якій сфері життя; пропаганду державної програми протидії усталеному радянському менталітету безвідповідальності, сформованого колективізмом. Пропонується також організація безкоштовних тренінгів для дітей з відповідального відношення до оточуючого середовища, природи, тварин, рослин, енергії, природних матеріалів та організація форумів обговорення заходів боротьби з корупцією» [44, с.187].

«Користуючись світовим досвідом боротьби з корупцією запропоновано стратегічні заходи: для користування громадян потрібно відкрити урядові дані та інформацію про напрями витрачання податкових надходжень, а також коштів міжнародних організацій (прозорі та детальні дані про це на сайтах українських міністерств відсутні); створити активний форум державних чиновників, громадянського суспільства, лідерів приватного сектору та інших громадян «Антикорупційні ініціативи», який дасть можливість боротися з корупцією та захищати інтереси населення у багатьох сферах, включаючи найбільш ризиковані, як медичні закупівлі, публікувати усі дані про державні витрати на порталі відкритих бюджетів – у сховищі даних бюджетів країн всього світу, який створений Групою Світового банку; створити інформаційно-технологічну інфраструктуру» [44, с.181].

Запропоновані засоби боротьби з корупцією на рівні держави	створити ефективну та дієву систему антикорупційного правосуддя із залученням іноземних спеціалістів як активних учасників процесу відбору суддів для цих судів	Запропоновані засоби боротьби з корупцією на рівні формування особистості	зосередження уваги на освіті. Освіта забезпечує набуття навичок, які можуть розвивати молодь, формувати продуктивність та успішність. Фінансування програм розширення можливостей для молоді формуватиме нову генерацію людей, які націлені на досягнення не лише своїх цілей, але й цілей розвитку держави, що можливе лише при повному викориненні корупції на усіх рівнях управління.
	активно залучати бізнес, як український так і міжнародний, до встановлення нових прозорих правил взаємовідносин у трикутнику «суспільство – влада – бізнес». Методами дерегуляції, прогнозованості податкового законодавства, становлення реального верховенства права забезпечити стабільні умови для ведення бізнесу, змінити його ставлення до України.		розроблення архітектури та платформи обговорення фактів корупції та боротьби з нею на глобальному та місцевому рівні виховання поваги до правил, які регулюються такими суб'єктами, як сім'я, підприємство, уряд, рада, країна
	налагодити системну комунікацію щодо антикорупційної реформи з суспільством та міжнародними партнерами на базі реальних фактів та досягнень, а не обіцянок. Чітко дотримуватися взятих на себе міжнародних зобов'язань.		забезпечення можливості молоді звітувати за кожну дію та прийняте рішення у будь-якій сфері життя
	надання переваги репресивним заходам кримінальної відповідальності за корупційну діяльність		організація безкоштовних тренінгів для дітей з відповідального відношення до оточуючого середовища, природи, тварин, рослин, енергії, природних матеріалів. Адже з любові до рідного краю починається відповідальне ставлення до законів держави, до її розвитку, який не повинна гальмувати корупція
провести аудит та знизити ступінь секретності в секторі безпеки та оборони за	пропаганда державної програми протидії усталеному радянському менталітету:		

	напрямами: статті державного бюджету, річні плани державних закупівель, інформація про проведення закупівель та укладені контракти		«якщо розповів про неправомірні дії, свідком яких став – ти не «донощик», а відповідальна людина, що буде європейське майбутнє країни»
	здійснення політики нульової толерантності щодо корупції у власних проектах. При доведеному обвинуваченні в шахрайстві та корупції, компанії, які здійснювали неправомірні дії, не можуть брати участь у будь-якій новій діяльності, що фінансується державою, або інвестором.		організація форумів обговорення заходів боротьби з корупцією
Результати втілення засобів боротьби з корупцією на рівні держави та особистості			
1	зростання доходу на душу населення приблизно на 1,35%		
2	зростання інвестицій в українську економіку на 4%		
3	зростання суми грошей, що надійшла у бюджет завдяки судовим вирокам проти корупціонерів у 100-200 раз		

Рисунок 3.5 - Запропоновані засоби боротьби з корупцією на рівні держави та особистості

Джерело: складено автором на основі 1-5, 44, с.181

«Вона дозволить широко використовувати електронні послуги (починаючи від сплати податків за допомогою Інтернету до заповнення рецептів лікарів); забезпечити можливість надсилати текстові повідомлення з мобільних телефонів громадян на певну визначену адресу миттєво з метою надання відгуків, подання пропозицій або повідомлення про проблему, пов'язану з публічними службами.

Відповідно статистичних даних, сума грошей, що надійшла у бюджет завдяки судовим вирокам проти корупціонерів, є надзвичайно малою, - йдеться у доповіді. У 2015 році вона становила 5 тис. доларів, а за перше півріччя 2016 - менше 3 тис. доларів. У той таки час, згідно із результатами опитувань у грудні 2016 року майже 90% українців вважали провальними зусилля влади у боротьбі із корупцією.» [44, с.181].

«Відтак, якщо рівень корупції в Україні залишиться незмінним, то до 2040 року доходи українців не перевищуватимуть 30% від середнього показника ЄС (нині цей показник становить 20%). Якщо рівень корупції в Україні буде знижено хоча б до найгіршого показника серед країн ЄС, то український ВВП на душу населення може зрости до 40% від середньоєвропейського рівня.

Згідно із даними Глобального звіту про конкурентоздатність, які наводяться у доповіді МВФ, якщо у 2013-2014 роках бізнес називав корупцію як другу найбільшу проблему в Україні, то у 2016-2018 роках ця проблема посунулася на перше місце. А на другому опинилася політична нестабільність.» [12, с.14].

«Отже, антикорупційною стратегією охоплені механізми періодичної оцінки та аналізу проблем корупції; правила та процедури формування, координації, моніторингу, оцінки та звітування щодо імплементації політики. В напрямі запобігання корупції врегульовано конфлікт інтересів та етичні стандарти; передбачено правове забезпечення моніторингу способу життя та перевірку доброчесності відповідних суб'єктів; передбачено запровадження інституту та захист викривачів корупції; розширено права приватного сектору та громадського контролю за діяльністю антикорупційних органів; створено незалежний антикорупційний орган (Національне антикорупційне агентство)» [44, с.187].

«У напрямі посилення контролю та покарання за вчинення корупційних правопорушень створено Національне антикорупційне бюро, діяльність якого унормовано відповідним Законом України; посилено відповідальність за окремі види корупційних правопорушень та створені нові антикорупційні норми; розширено перелік корупційних злочинів та розроблені нові інструменти щодо протидії корупції. Незважаючи на успіхи, Україна все ще має розв'язати проблеми побудови дієвої системи контролю над корупцією у вищих ешелонах влади, вирішити питання щодо позбавлення депутатського імунітету і притягнення депутатів до відповідальності за вчинені злочини, вироблення нового типу суспільного мислення, політичної культури населення, нетерпимої до корупції, тощо.» [12, с.14].

ВИСНОВКИ

«Корупція має багато різновидів: хабарництво, незаконне привласнення товарів і послуг, призначених для суспільного споживання, кумівство (коли при прийомі на роботу перевага віддається членам сім'ї), надання впливу при виробленні законів і правил з метою отримання особистої вигоди - все це поширені приклади правопорушень і посадових злочинів.

Антикорупційною стратегією охоплені механізми періодичної оцінки та аналізу проблем корупції; правила та процедури формування, координації, моніторингу, оцінки та звітування щодо імплементації політики.» [12, с.14].

«В напрямі запобігання корупції врегульовано конфлікт інтересів та етичні стандарти; передбачено правове забезпечення моніторингу способу життя та перевірку доброчесності відповідних суб'єктів; передбачено запровадження інституту та захист викривачів корупції; розширено права приватного сектору та громадського контролю за діяльністю антикорупційних органів; створено незалежний антикорупційний орган (Національне антикорупційне агентство).

У напрямі посилення контролю та покарання за вчинення корупційних правопорушень створено Національне антикорупційне бюро, діяльність якого унормовано відповідним Законом України; посилено відповідальність за окремі види корупційних правопорушень та створені нові антикорупційні норми; розширено перелік корупційних злочинів та розроблені нові інструменти щодо протидії корупції.» [12, с.14].

«Незважаючи на успіхи, Україна все ще має розв'язати проблеми побудови дієвої системи контролю над корупцією у вищих ешелонах влади, вирішити питання щодо позбавлення депутатського імунітету і притягнення депутатів до відповідальності за вчинені злочини, вироблення нового типу суспільного мислення, політичної культури населення, нетерпимої до

корупції, тощо. При цьому правовою основою запобігання корупції є система державних законодавчих і підзаконних актів, що визначають суспільно-правову необхідність проведення комплексу передбачених законом заходів, їх правові, організаційно-тактичні основи, гарантії законності їх застосування.» [12, с.14].

«За даними загальнонаціонального опитування, респонденти дають хабарі чиновникам з ряду причин, найпоширенішою з яких є переконання, що хабар – зручний і практичний інструмент. Більше половини опитаних вважають, що корупція – як у вигляді хабарів, так і блату – може відкривати зачинені для інших двері (наприклад, для оформлення дитини у дитячий садок), при цьому 27% зазначають, що це зручний спосіб спростити або обійти процедурні вимоги. Деякі респонденти вказують на той факт, що корупцію можна розглядати як спосіб компенсувати низьку заробітну плату (6%) або вплинути на результат, тобто отримати послугу у прийнятний спосіб (12%).» [12, с.14].

«У 2017 році поширеність корупційних практик зменшилась: про існування корупційних ситуацій при останньому контакті з органами державної влади чи місцевого самоврядування вказали лише 6% респондентів.

Важливо зазначити, що навіть за умови виключення із аналізу тих, у кого контакти обмежились оформленням житлової субсидії, показник суттєво збільшується. Оскільки абсолютна чисельність цієї категорії є недостатньою для статистичного аналізу, варто зазначити лише дві обставини: домінуючим різновидом корупційних практики є торгівля впливом (приблизно 2,0% тих, хто мав такі контакти); дещо меншою є питома вага ситуації отримання неправомірної вигоди (гроші, подарунки, послуги). Існує, хоча і має незначну вагу, також і практика використання «благодійної допомоги» / чи перерахувань на «сумнівні рахунки», що була досить поширена і раніше.» [25].

«За даними загальнонаціонального опитування, респонденти дають хабарі чиновникам з ряду причин, найпоширенішою з яких є переконання, що хабар – зручний і практичний інструмент. Більше половини опитаних вважають, що корупція – як у вигляді хабарів, так і блату – може відкривати зачинені для інших двері (наприклад, для оформлення дитини у дитячий садок), при цьому 27% зазначають, що це зручний спосіб спростити або обійти процедурні вимоги. Деякі респонденти вказують на той факт, що корупцію можна розглядати як спосіб компенсувати низьку заробітну плату (6%) або вплинути на результат, тобто отримати послугу у прийнятний спосіб (12%).» [25]. «Високий рівень корупції в Україні (передусім у діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та державних підприємствах) є негативним явищем, яке системно обумовлює низький рівень розвитку економіки в державі, складність у залученні іноземних інвестицій, повільні темпи інтеграції з Європейським Союзом. Крім того, через те, що Державний бюджет регулярно не отримує значні кошти внаслідок недостатньої ефективності заходів із попередження та протидії корупції, соціальний захист державою уразливих груп населення знаходиться у вкрай незадовільному стані.» [14].

«Результати дослідження дали можливість зробити такі висновки: хоча загалом в Україні панує невдоволення рівнем корупції, українці відчувають нездатність або небажання з нею боротися, серед опитаних груп найбільше впевнені у власній рішучості та здатності взяти активну участь в антикорупційних заходах активісти громадських організацій, громадяни у своїй масі не схильні до участі в заходах щодо подолання корупції, таке небажання можна пояснити особистими інтересами в разі використання корупційних методів, а також більш загальними факторами, завдяки яким антикорупційна активність здається неважливою або марною, загалом, українці неохоче висловлюють своє незадоволення ситуацією з корупцією; перевага віддається неформальним та стриманим формам протидії на особистому рівні.» [44].

«Результати запропонованих засобів боротьби з корупцією на рівні держави та особистості, зокрема, активного залучення бізнесу до встановлення нових прозорих правил взаємовідносин у трикутнику «суспільство – влада – бізнес»; надання переваги репресивним заходам кримінальної відповідальності за корупційну діяльність; проведення аудиту та зниження ступінь секретності в секторі безпеки та оборони за напрямками: статті державного бюджету, річні плани державних закупівель, інформація про проведення закупівель та укладені контракти, прогнозовано приведуть до зростання доходу на душу населення приблизно на 1,35%, зростання інвестицій в українську економіку на 4%, зростання суми грошей, що надійшла у бюджет завдяки судовим вирокам проти корупціонерів у 100-200 раз» [44].

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альтернативний звіт з оцінки ефективності державної антикорупційної політики / Р.Г. Рябошапка, О.С. Хмара, А.В. Кухарук, М.І. Хавронюк, О.В. Калітенко; За заг. ред. А.В. Волошиної. – К., 2015. - 268 с.
2. Бакуменко В. Д. Державно-управлінські рішення: навчальний посібник / В. Д. Бакуменко - К.: ВПЦ АМУ, 2015. – 444 с.
3. Бондар-Підгурська О.В. Ділове адміністрування (Корпоративне управління): навч. посібник / О.В. Бондар-Підгурська, А.О. Глебова. – К.: Видавництво Ліра-К, 2018. – 487 с.
4. Борисов В. Громадянське суспільство та питання подолання корупції / В. Борисов, О. Кальман // Вісник академії правових наук. – 2015. – № 2. – С.168–173.
5. Державна служба та проблеми боротьби з корупцією // Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування : монографія / кол. авт. ; за ред. О.Ю. Оболенського. – Хмельницький : Поділля, 1999. – 570 с.
6. Дзюндзюк В.Б., Мельтюхова Н.М. та ін. Публічне адміністрування в Україні: навч. посібник / [за заг. ред. д-ра ф. наук, проф. В.В. Корженка, к.е.н., доц. Н.М. Мельтюхової – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2014. – с. 306.
7. Коваленко В.В. Курс адміністративного права. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/64423-rozdl-1-publchne-admnstruvannya-vekonomchny-sfer.html> <http://library.if.ua/book/112/7568.html>.
8. Камлик М. І. Корупція в Україні / М. І. Камлик, Є. В. Невмержицький. – К. : Т-во „Знання”, КОО, 2008. – 187 с.
9. Камлик М. І. Корупція та службова злочинність – тенденції розвитку / М. І. Камлик // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2007.– № 17 ; Міжвідомчий науково-дослідний центр. – Режим доступу : [mndc.naiu.kiev. ua/Gurnal/4text/4_24.htm](http://mndc.naiu.kiev.ua/Gurnal/4text/4_24.htm)

10. Камлик М. І. Проблеми боротьби з корупцією та напрями протидії / М. І. Камлик // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. – № 6. – С. 20–27.
11. Кауфман Д. Корупція в тумані двозначності / Д. Кауфман // Політика і час. – 1998. – № 5. – С. 21–25.
12. Коваленко В.В. Курс адміністративного права України [Текст]: підручник / Національна академія внутрішніх справ ; ред. В. В. Коваленко. - К.: Юрінком Інтер, 2017. - 808 с.
13. Колотило О. Боротьбу з корупцією – на конституційну основу / О. О. Колотило // Уряду України. Президенту, законодавчій, виконавчій владі. Суд в Україні: боротьба з корупцією, організованою злочинністю і захист прав людини : аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників. – К., 2009. – Т. 12. – С. 270–273.
14. Корупція в Україні та світі: опитування, дослідження та публікації: Збірник матеріалів на тему: Корупція, партнерство за прозоре суспільство. – К., 2016. – 134 с.
15. Корупція в Україні: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування підприємців, експертів та населення в цілому / Колектив авторів. – Київ: Ваіте, 2018. – 42 с.
16. Корупція у сфері державного управління: Резолюція VIII Конгресу Організації Об'єднаних націй з попередження злочинності та спостереження за правопорушниками // Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. – Амстердам–К., 1996. – С. 160–165.
17. Кушніренко А. А. Боротьба з корупцією у контексті адміністративно-правової реформи в Україні / А.А. Кушніренко // Боротьба з організованою злочинністю і корупція (теорія і практика). – 2012. – Вип. 6. – С. 42–46.
18. Леліков Г. Державно-політичні та соціально-економічні аспекти боротьби з корупцією / Г. Леліков, О. Оболенський // Вісник УАДУ. – 1998. – №2. – С. 16–22.

19. Мальська М.П. Основи європейської інтеграції: підручник / М.П. Мальська. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 320 с.
20. Маркеєва О.Д. Корупція в Україні: національні та міжнародні засоби протидії / О. Д. Маркеєва // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2015. – № 12 ; Міжвідомчий науково-дослідний центр. – Режим доступу : mndc.naiu.kiev.ua/Gurnal/4text/4_24.htm
21. Мельник А. Ф. Державне управління: підручник / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна; за ред. А. Ф. Мельник. – К.: Знання, 2009. – 582 с.
22. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : монографія / М. І. Мельник. – К. : Атака, 2011. – 304 с.
23. Невмержицький Є. В. Корупція як соціально-політичне явище: особливості проявів і механізми подолання в сучасній Україні : автореф. дис. ... к.політ.н. / Є. В. Невмержицький. – К., 1999. – 16 с.
24. Нижник Н.Р. Публічна влада і управління: принципи і механізми реалізації: моногр. / за заг. ред. Н.Р. Нижник. – Чернівці: Технодрук, 2018. – 432 с.
25. Олуйко В. Боротьба з корупцією у сфері державного управління / В. Олуйко // Вісник державної служби України. – 2013. – № 2. – С. 76-77.
26. Опришко В.Ф. Правознавство: підручник / В. Ф. Опришко, Ф. П. Шульженко, С. І. Шимон та ін.; За заг. ред. В. Ф. Опришка, Ф. П. Шульженка. - К.: КНЕУ, 2013. - 767 с.
27. Прохоренко О. Я. Корупція по-українськи : монографія / О. Я. Прохоренко. – К. : НАДУ, 2015. – 166 с.
28. Серьогін С. М. Влада і державна служба: Історичний аспект : навчальний посібник / С. М. Серьогін. – К. : Вид-во УАДУ, 1999. – 194 с.
29. Скулиш Є. Д. Корупція в Україні: основні напрями протидії в сучасних умовах / Є. Д. Скулиш // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2017. –17 ; Міжвідомчий науково-дослідний центр. – Режим доступу : mndc.naiu.kiev.ua/Gurnal/4text/4_24.htm

30. Сташис В. Проблеми боротьби з організованою злочинністю і корупцією в Україні / В. Сташис // Вісник Академії правових наук України. – 2011. – Вип. 2. – С. 163–168.
31. Стрельбицький М. Кадрове забезпечення органів державного управління і його вплив на безпеку України / М. Стрельбицький // Зб. наук. пр. УАДУ. – 1998. – Вип.1: Реформування державної служби в Україні: стан, проблеми та перспективи. – С. 51–59.
32. Тимошук В.П., Школик А.М. Публічна служба: зарубіжний досвід та пропозиції для України / [А.В. Кірмач, В.К. Тимошук, М.В. Фігель та ін.]; за заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика. – К.: Конус-Ю, 2017. – 735 с.
33. Тимцуник В.І. Публічне адміністрування: навчальний посібник / В.І. Тимцуник - К.: 2013. – 186 с.
34. Чернов С.І. Текст лекцій з дисципліни «Публічне адміністрування» (для студентів всіх форм навчання за спеціальністю 7.03060101, 8.03060101 „Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності) / С.І. Чернов, С.О. Гайдученко; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. – Х.: ХНУМГ, 2014. – 97 с.
35. Шатило О.А. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Публічне адміністрування» (для студентів спеціальностей «Менеджмент організацій і адміністрування» та «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності») / О.А. Шатило; Житомирський державний технологічний університет. – Житомир: Кафедра менеджменту організацій і адміністрування ЖДТУ, 2014. – 51с.
36. Vodnar V.Ye. International legal principles and foreign experience in counteracting crime in the field of official activity, committed by policemen. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav (Scientific Herald of the National Academy of Internal Affairs)*, 2017, no. 1 (102), pp. 300-311.
37. Corruption Fight Aided by Technology. Available at: <http://worldbank.org/publicsphere/weekly-wire-global-forum-280>
38. Corruption Perceptions Index 2016. Available at: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2016/>

39. Here are 10 ways to fight corruption. Available at: <http://worldbank.org/governance/here-are-10-ways-fight-corruption>
40. Hurinova K.L. Koruptsiia v ukrainskomu suspilstvi ta holovni pytannia borotby z neiu (Corruption in Ukrainian society and the main issues of combating it). Available at: http://dimitrov-rada.gov.ua/information/corruption/korupciya_v_ukrayinskomu_suspilstvi_ta_golovni_pitannya_borotbi_z_neyu.html
41. Is technology good or bad in the fight against corruption? Available at: <http://blogs.worldbank.org/governance/technology-good-or-bad-fight-against-corruption>
42. Оболенський О. Ю. Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни — Публічне управління: наукова розробка / О.Ю. Оболенський, С.О. Борисевич, С.М. Коник. — К.: НАДУ, 2011. — 56 с.
43. Обушна Н. Публічне Управління як нова модель організації державного управління в Україні: теоретичний аспект // Збірник наукових праць. — 2015. — Вип. 44 “Ефективність державного управління”.
44. Karabaza I. Overcoming corruption as the basis of effective public governance and sustainable economic development of the country/ I. Karabaza, T. Kozhukhova // *Baltic Journal of Economic Studies*, Volume 4 Number 1. Riga: Publishing House “Baltija Publishing”, 2018, 372 pages. (p.181-189)
45. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi programy shchodo realizatsii zasad derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky v Ukraini (Antykoruptsiinoi strtegii) na 2015-2017 roky (On Approval of the State Program on Implementing the Principles of State Anti-Corruption Policy in Ukraine (Anti Corruption Strategy) for 2015-2017). Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-%D0%BF>
46. Repilo Iu. System of Indicators of the Influence of Corruption Threats on the Effectiveness of the Preparation and Use of Military Forces in Armed Conflict. Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy (Collection of scientific works of the National Academy of the State

- Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi), 2016, no. 3(69), pp. 102-111.
47. Semkiv T. Implementation of the Institute for Integrity Inspections in Ukrainian Legislation. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy* (Bulletin of the National Prosecution Academy of Ukraine), 2017, no. 2(48), pp. 11-16.
48. Shchurko O.M. Dynamics of Ukraine's image in international rankings (2014-2016). *Gileia: naukovyi visnyk* [Gileia: Scientific Bulletin], 2016, no. 109, pp. 382-386. (in Ukrainian)
49. Solonar A.V. Areas of legislation improvement in the field of corruption prevention and counteraction in public authorities. *Forum prava* [Law forum], 2016, no. 3, pp. 240-244. (in Ukrainian)
50. Veklych V.O. On the issue of the organization of anti-corruption struggle in the context of the corruption environment. *Naukovi pratsi MAUP* [Scientific works of Interregional Academy of Personnel Management], 2017, no. 52(1), pp. 39-46. (in Ukrainian)

Додаток А

Основні положення Закону України «Про запобігання корупції» прийнятого 14 жовтня 2014 року № 1700-VII.

ст. 3	Чітко встановлює коло суб'єктів, на яких поширюється дія цього Закону: а) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; б) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; в) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та перебувають з підприємствами, установами, організаціями в трудових відносинах
розділ III, ст. 18 ст. 19 ст. 20 ст. 21	Передбачає формування та реалізацію антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія), засади якої визначаються Верховною Радою України; приймаються Антикорупційні програми; Національним агентством готується проект щорічної національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики, який не пізніше 1 квітня подається до Кабінету Міністрів України; передбачає участь громадськості в заходах щодо запобігання корупції.
Розділ IV	Визначає заходи запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням
ст. 22 ст. 23 ст. 24 ст. 25 ст. 26 ст. 27	Встановлює обмеження щодо: використання службових повноважень чи свого становища; одержання подарунків; запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними; сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування; спільної роботи близьких осіб.
Розділ V п. 1, 2 ст. 3 ст. 28	Визначає заходи запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, зокрема покладає на суб'єктів цього Закону, певні зобов'язання
ст. 29 ст. 30 ст. 31 ст. 32 ст. 33 ст. 34	Для запобігання та врегулювання конфлікту інтересів передбачаються заходи: зовнішнього та самостійного врегулювання конфлікту інтересів; усунення від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті; обмеження доступу до інформації; перегляд обсягу службових повноважень; здійснення повноважень під зовнішнім контролем; переведення, звільнення особи у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів.
ст. 37 ст. 38 ст. 39	Встановлює вимоги до поведінки осіб, додержання етичних норм; пріоритету інтересів; політичної нейтральності; неупередженості; компетентності та ефективності; нерозголошення інформації;

ст. 40 ст. 41 ст. 42 ст. 43 ст. 44	утримання від виконання незаконних рішень чи доручень
Розділ VII ст. 45, 46, 47, 48, 49	Передбачає заходи щодо фінансового контролю, а саме: подання декларацій особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, перелік інформації, що зазначається в декларації; облік та оприлюднення декларацій; контроль та перевірку; строки подання декларацій; повну перевірку зазначених у декларації відомостей; моніторинг способу життя суб'єктів декларування; а також додаткові заходи здійснення фінансового контролю
Розділ VIII, ст. 53	Забезпечує державний захист викривачів, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції
Розділ IX ст. 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60	Встановлює інші механізми запобігання і протидії корупції, зокрема: заборону на одержання пільг, послуг і майна органами державної влади та органами місцевого самоврядування; вимоги щодо антикорупційної експертизи; спеціальної перевірки та порядку її проведення; використання результатів проведення спеціальної перевірки; ведення Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення; вимоги щодо прозорості та доступу до інформації
ст. 62, 63, 64	Визначає засади запобігання корупції у діяльності юридичних осіб, що передбачають антикорупційну програму та вимоги до неї, правовий статус Уповноваженого (посадової особи юридичної особи, що призначається відповідно до законодавства про працю керівником юридичної особи або її учасниками (засновниками) у порядку, передбаченому ухваленою антикорупційною програмою).
Розділ XI. ст. 65	Передбачає відповідальність за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення та усунення їх наслідків. За вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень особи, можуть бути притягнуті до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової або дисциплінарної відповідальності

Додаток Б

Таблиця 2.5 - Антикорупційні заходи: оцінка ефекту

№	Сфера	Захід (що зроблено)	Антикорупційний ефект	Оцінка економічного ефекту, в середньому у 2015-2017 роках
	Ринок газу	Мета: Створення повноцінного ринку газу 1.1.Вирівнювання цін на газ для різних категорій споживачів	1.1.1.Зменшення можливостей для цінового арбітражу	Проведені заходи дозволили ліквідувати втрати держави на суму близько 3 млрд дол. США в середньому на рік: - В середньому 2,82 млрд дол. США переплати за російський газ; - Недоотримання «Нафтогазом» 0,18 млрд дол. США щорічно через ціновий арбітраж; - Втрати від договорів спільної діяльності 1 млрд грн (до 125 млн дол. США) щорічно.
		1.2.Розірвання договорів спільної діяльності	1.2.1.Зменшення можливостей для цінового арбітражу	
		1.3. Перегляд контрактів на постачання газу з РФ	1.3.1.Деполітизація газових стосунків з РФ	
		1.4.Альтернативні канали постачання газу в Україну	1.4.1.Мінімізація можливостей отримання корупційної ренти, зумовлених наявністю монопольного постачальника.	
		1.5. Реформа корпоративного управління НАК «Нафтогаз»	1.5.1. Зменшення внутрішньокорпоративного корупційного простору 1.5.2.Посилення стійкості компанії до зовнішніх політичних впливів, які в кінцевому підсумку ведуть до появи різного роду корупційних схем	
	Податкове адміністрування	Мета: Ліквідація податкових ямам та конвертаційних майданчиків 2.1. Запровадження системи електронного адміністрування ПДВ	2.1.1. Детінізація фінансових потоків 2.1.2. Мінімізація схемного податкового кредиту	Додаткові надходження до бюджету завдяки ліквідації конвертаційних майданчиків та боротьбі зі схемним податковим кредитом - 3 млрд дол. США за 2015-2017 роки.
		2.2. Запровадження системи моніторингу ризиків в системі адміністрування ПДВ	2.2.1. Детінізація фінансових потоків 2.2.2. Мінімізація схемного податкового кредиту	
		2.3. Автоматичне відшкодування ПДВ 2.3.1. Детінізація фінансових потоків	2.3.2. Мінімізація схемного податкового кредиту	

			2.3.3. Зменшення корупційного податк	
Публічні закупівлі	Мета: Створення прозорого, відкритого та конкурентного ринку державних закупівель 3.1. Запровадження електронної системи державних закупівель ProZorro		3.1.1. Забезпечення безпосередньої відкритої конкуренції між постачальниками	Економія від переходу на нову процедуру закупівель – 40 млрд грн за 2015-2017 роки. Цінова економія 0,4-0,9 млрд дол. США щорічно.
		3.2. Створення системи моніторингу державних закупівель. Державною аудиторською службою України	3.2.1. Ідентифікація ризиків зловживань при державних закупівлях та їх мінімізація на всіх стадіях процесу закупівельного процесу	
		3.3. Створення спеціального моніторингового порталу Dozorro.	3.3.1. Публічний контроль сфери державних закупівель всіма зацікавленими сторонами	
		3.4. Закупівля ліків міжнародними організаціями.	3.4.1. Руйнування високорівневої корупції.	
4. Урядкування	Мета: Відкриття державних реєстрів та інших даних, що стосуються державного управління, та забезпечення рівного доступу до них всіх зацікавлених сторін 4.1. Визначення наборів даних, які підлягають оприлюдненню		4.1.1. Мінімізація умов маніпуляції відповідними даними та зловживання ними 4.1.2. Розширення можливостей громадського контролю за діяльністю органів влади	За деякими підрахунками економічний ефект відкриття даних у 2017 році склав 700 млн дол. США, причому до 2025 року цей показник може зрости до 1,4 млрд дол. США
	4.2. Створення Єдиного державного в річному вимірі. порталу відкритих даних та відповідних спеціалізованих порталів відкритих даних	4.2.1. Забезпечення рівного доступу до відповідних даних всіх зацікавлених сторін.		
	4.3. Створення Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування	4.3.1. Попередження зловживань з боку посадових осіб.		

